

KORIPALLO PENKKIURHEILUNA

KALEVI HEINILÄ

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
LIIKUNTASUUNNITTELUN LAITOS
TUTKIMUKSIA
No 35 1986

KALEVI HEINILÄ

KORIPALLO PENKKIURHEILUNA

Jyväskylän yliopisto
Liikuntasuunnittelun laitos
Tutkimuksia No 35/1986

URN:ISBN:978-951-39-9411-2
ISBN 978-951-39-9411-2 (PDF)
ISSN 0356-7184

Jyväskylän yliopisto, 2022

ISBN 951-679-527-7
ISSN 0356-7184

1. Yleisö urheiluviihteen kuluttajana.....	1
2. Penkkiurheilu tutkimuskohteena.....	3
2.1. Tutkimustehtävä.....	4
2.2. Menetelmälliset pulmat.....	5
2.3. Yleisövalinta.....	6
3. Penkkiurheilu opittuna käyttäytymisenä.....	8
4. Urheilun koodit ja kiinnostavuus.....	9
5. Korisyleisön rakenne.....	13
5.1. Sukupuoli ja siviilisääty.....	14
5.2. Ikärakenne.....	16
5.3. Koulutustausta.....	17
6. Yleisön korissiteet.....	18
7. Yleisön urheilullinen muotokuva.....	20
7.1. Penkkiurheilu vaihtoehtona.....	20
7.2. Penkkiurheilemisen kokonaiskuva.....	22
7.3. Omakohtainen urheileminen.....	27
8. Lehdistön koriskirjoittelu.....	28
9. Penkkiurheilun seurallisuus.....	31
10. Penkkiurheilu ja elämlsen tarpeet.....	31
10.1. Penkkiurheilun viihdefunktiot.....	31
10.2. Koriksen viihdefunktiot.....	37
10.3. Viihdefunktioiden riippuvuudet.....	40
10.3.1. Keskinäiset riippuvuudet.....	40
10.3.2. Korisharrastus ja korisviihde.....	41
10.3.3. Koulutustausta ja korisviihde.....	42
10.3.4. TUL/SVUL-yleisövertailu.....	44
11. Yleisön pelikäsitykset.....	47
12. Koristason yleisöarviointi.....	53
12.1. Koriksen hyvät ja huonot piirteet.....	53
12.2. Yleisöarvioinnin viitekehykset.....	57

13. Koriksen olemussisältö.....	58
13.1. Vaihtelun lähteet.....	59
13.2. Olemussisällön komponentit.....	61
13.3. Menetelmällinen kokeilu.....	64
13.4. Korispenkkiurheilun profiili.....	66
13.4.1. Profiilin pelkistäminen.....	68
13.4.2. Profiilin riippavuudet.....	73
14. Yhteenveto tutkimushavainnoista.....	76
LIITEOSA.....	80
LÄHDEKIRJALLISUUS.....	96

Lukijalle

Tämä Suomen Koripalloliitto ry:n ja Jyväskylän yliopiston liikuntasuunnittelun laitoksen yhteishankkeena toteutettu tutkimus koripallosta penkkiurheiluna on luonteeltaan kokeileva. Penkkiurheilua ja sen kiinnostavuuden lähteitä on toistaiseksi tutkittu vähän. Tästä syystä tutkimuksen lähtökohdat jäivät niukoiksi. Valittiin laajakulmainen, kokeileva lähestymistapa. Kokeilevan tutkimuksen jälkeen on mahdollista tarkistaa tutkimuksen polttoväliä ja kohdistaa huomio joihinkin keskeisiin kysymyksiin.

Tällaiselle esitutkimukselle ei ole aiheellista asettaa tiukoja tieteellisyyden vaatimuksia. Sen tehtävänä on pikemminkin tuottaa vinkkejä ja virikkeitä kuin mitään lopullisia vastauksia. Tutkimuksen tehtäväasettelu ja menetelmävalinnat riippuvat aina myös käytettävissä olevista voimavaroista.

Suomen Koripalloliitto ry on osoittanut ennakkoluulottomuutta ryhtyessään tutkimusyhteistyöhön koripalloilun kehittämistarkoituksena. Tietoyhteiskunnassa kehittymisen lähtökohdana on pätevä tieto. Myös urheilun kehittämisessä on siirryttävä "uskomusten varasta tiedon varaisuuteen". Suomen Koripalloliitto on tiedostanut ajan haasteet. Yhteistoiminta liiton johtoportaan kanssa on ollut avointa ja kitkatonta. Tutkimuksen tulokset ovat vain suuntaa ja virikkeitä antavia. Opetusministeriö on tukenut tutkimusta.

KORIPALLO PENKKIURHEILUNA

Kalevi Heinilä

1. Yleisö urheiluviihteen kuluttajana

Penkkiurheileminen eli urheilutapahtumien sivustaseuraaminen lienee yhtä vanha ilmiö kuin itse urheilukin. Nykyisiin mittasuhteisiinsa tämä populaarikulttuurin muoto on kehittynyt vasta muutaman vuosikymmenen aikana. Penkkiurheilun suosiota on edistänyt ennen muuta nykypäivän joukkoviestintä, varsinkin TV. Joukkoviestinnän avulla urheilutapahtumat välittyvät kaikkialle ja niiden annista voimme nauttia mukavasti kotonaan radion tai TV:n ääressä.

Penkkiurheilun tavaton laajeneminen on muuttanut urheilun perinteisiä asetelmia ja ehtoja. Urheiluhan on vanhastaan tarkoitettu "urheilemista" ja urheilijoita varten. Sen mukaisesti urheiluseurat on perustettu nimenomaan jäsenistön "keskinäisen hyödyn" eli yhteisen urheiluharrastuksen edistämiseksi, mutta erityisesti kilpailutapahtumilla on oma viihdearvonsa, ja yleisön kiinnostuksen laajeneminen on tehnyt urheilusta erään nyky-yhteiskunnan kysytyimmistä joukkoviihteistä. Oltuaan siis aikaisemmin etupäässä urheilijakeskeinen harraste urheilusta on kehittynyt myös maailmanlaajuinen yleisöviihde. Urheiluviihteen "kuluttajana" yleisön merkitys urheilun uutena intressiryhmänä on vahvistunut, ja sen odotukset ohjaavat myös entistä enemmän koko kilpaurheilun kehitystä.

Suomalaiset urheilujohtajat (n 1666) ovat jo ikääntyneen (v. 1968) tutkimuksen mukaan hyvin tiedostaneet yleisön merkityksen urheilutoiminnassa, vaikka 47 % ryhmästä kiistääkin sen välillintulon urheilun tarkoituksien määrittelyssä:

	Samaa mieltä	Eri mieltä	Vaikea sanoa	Yhteensä
Yleisön kannatus ja tuki ovat liikunta- ja urheilujärjestöjen välttämättömyä elinehtoja	92 %	5 %	3 %	100 %
Juuri yleisö tekee urheilun mielekkääksi ja ilman yleisöä urheilu olisi kuollutta	72 %	20 %	8 %	100 %
Yleisö on itse urheilun aatteelle ja tarkoitukselle täysin vieras ilmiö	12 %	77 %	11 %	100 %
Yleisön pyyteet ja odotukset eivät saisi mitenkään vaikuttaa urheilujärjestöjen toiminnan tarkoitukseen	47 %	35 %	18 %	100 %

Kalevi Heinilä - Pekka Kiviaho, Suomalaisen urheilujohtajan muotokuva, Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, 48/1968.

Urheilun yleisösuuntaisuus korostuu, mitä korkeammalla urheilun hierarkiassa noustaan. Huippu-urheilu ei olisi sitä, mitä se on, ilman yleisöään. Huippu-urheilu on ensi sijassa suuren yleisön viihde, se on yleisöä varten ja sen sankarit ovat "yleisön omaisuutta".

Yleisösuuntaisena urheilun instituutio on taipuvainen järjestäytymään kysynnän ja tarjonnan säätelemien talouselämän markkinoiden tapaan:

<u>Tuottajat</u>	- urheilujärjestöt ja -seurat
<u>Tuote</u>	- urheilusuoritus, kilpailu, ottelu (urheilija, urheilujoukkue, urheilulaji)
<u>Markkinointi</u>	- urheilun joukkoviestintä (urheilun tuotekehittely)
<u>Kuluttajat</u>	- yleisö

Tässä yleisösuuntaisessa mallissa urheilun kehitystä ohjaa yleisön kulutuskysyntä. Mitä paremmin tuottajien tarjonta sopeutuu yleisön kulutuskysyntään, sitä vahvempi on tämä

urheilujärjestöjen ja -seurojen sekä toisaalta yleisön intressien yhteneväisyys ja sitä enemmän urheilu toiminta-ajatukseltaan lähentyy yleistä viihdeteollisuutta ja loitontuu aatteelliskasvatuksesta perinteestään:

"Viihdeteollisuus ja urheilu ovat lyöneet kättä toisilleen, missä kättelyssä raha on ollut vähittävässä tekijänä. Ammattilaisuus on joko julkisesti tai salaa tullut mukaan kaikkiin katsojia vetäviin lajeihin"¹⁾

Talousmarkkinoilla liikevoitto pitää pyörät pyörimässä. Liikevoitto pääsylipuista, mainostuloista ja bingosta pyörittää myös urheilun rattaita, mutta nykypäivän huippu-urheilu tarvitsee tuekseen myös suuren yleisön arvostuksen ja julkisen tunnustuksen. "Ilman sitä eivät urheilijatkaan jaksaisi tai viitsisi ponnistella vuosikausia huipulle päästäkseen ja siellä pysyäkseen" ja ilman sitä urheilujohtajatkaan Jukka Uunilan, Kallu Tuomisen ja Pekka Feltokallion tapaan tuskin olisivat nykypäivän julkkiksia. Yleisön suosio ja kiinnostus antaa urheilulle julkisuutta ja arvonn lisää. Yleisö tuo mukanaan myös kaupallisuuden ja muut lieveilmiöt urheiluun. Yleisön viihdemarkkinoilla kysymys "KENEN EHDOLLJA?" kärjistyy ja pulmallistuu.

2. Penkkiurheilu tutkimuskohteena

Huippu-urheilussa pätee väite: "Urheilu elää yleisöstään ja yleisö elää urheilussa". Huolimatta yleisön lisääntyvästä merkityksestä huippu-urheilussa penkkiurheilua joukkoviihteenä on toistaiseksi tutkittu vähän. Laajemmin penkkiurheilun ilmiö tuli maassamme ensi kerran julkisen tarkastelun ja kriittisen keskustelun kohteeksi Jyväskylän Kesän kongressissa vuonna 1973.²⁾ Penkkiurheilua on maassamme tutkittu toistaiseksi lähinnä vain poliittissosiaalisena ryhmäsamaistumisen

¹⁾ Risto Sänkiäho, Liikuntakulttuuri ja yleisö,; Kalevi Heinilä & Jukka Wuolio, Huippu-urheilu ja yhteiskunta, Jyväskylän Kesän urheilukongressi 1973, Jyväskylä 1973, s. 125.

²⁾ Kalevi Heinilä & Jukka Wuolio (toim.) emt.

ilmiönä ja markkinointitutkimuksen ja yleisön kulutuskysynnän näkökulmasta.¹⁾

2.1. Tutkimustehtävä

"Korispenkkiurheilua" koskeva tutkimushanke on lähtöisin Suomen Koripalloliitosta ja on osa laajemmasta koripalloa koskevasta liikuntasosiologisesta tutkimuksesta. Tutkimuksen keskeisimpänä tehtävänä on kartoittaa korispenkkiurheilun kiinnostavuuden yleisiä sosiaalisia ja erityisiä laji-kohtaisia lähteitä. Jokaisella lajilla on erityiset urheilulliset tarkoituksensa ja lajipiirteensä, jotka erottavat ne toisistaan ja antavat niille ominaisleiman eli lajimuodon. Lajin muotoa vastaa elämyksellisellä tasolla sen olemus. Tutkimuksen tehtävänä on kuvata myös koripallon lajiolemusta sellaisena kuin sen katsomoyleisö kokee sekä verrata jatkossatätä yleisön koriskäsitystä pelaajien käsitykseen. Tutkimus on luonteeltaan vahvasti kokeileva, esitutkimuksen kaltainen, eikä siinä sellaisena sovelleta tiukkoja tieteellisyyden vaatimuksia. Tutkimustehtävän perusteita ja perusteluja on käsitelty tarkemmin tutkimuksen kehysuunnitelmassa, joka

1) Pesispenkkiurheilusta Pekka Kivlaho ja Uolevi Mustikkamaa ovat julkaisseet mielenkiintoisen tutkimuksen "Intra-group Conflict in Sport Audiences during Inter-group Competition A Test of the Conflict-Integration Hypothesis"; Sociology of sport: sociological studies and administrative, economic and legal aspects of sports and leisure. A collection of the formal papers presented at the International Congress of Physical Activity Sciences held in Quebec City, July 11-16, 1976, Landry, A.R. Urban Miami, 1978, 267-282.

Jääkiekosta Seppo Iso-Ahola on Jukka Wuolion avustamana julkaissut tutkimuksen "Social Nature of Spectator Sports Interest": JY:n liikuntasuunnittelun laitoksen tutkimuksia n:o 5/1974. 29 s. Markkinatutkimuksen tehtäväasettelua edustavat taas seuraavat tutkimukset: Petri Vilkko, Yleisurheilukilpailujen markkinointi, Turun kauppakorkeakoulu, projektitutkielma, 1982, 155 s. ja Jukka Nuotio - Eero Pöhö, Yleisötutkimus 1983, jääkiekon SM-liiga, 50 s.

alkuperäisessä muodossaan on liitteenä. Vertaamalla toteutettua tutkimusohjelmaa tähän suunnitelmaan on mahdollista todeta, mitä muutoksia myöhemmät kehitysvaiheet ovat aiheuttaneet alkuperäiseen suunnitelmaan (ks. liite 1).

2.2. Menetelmälliset pulmat

Tutkimustehtävä on lähestymistavaltaan ns. fenomenologinen, penkkiurheilun ja koripallon olemussisältöä kartoittava. Menetelmällisesti tällainen tutkimustehtävä on pulmallinen, koska siinä pätee paradoksi: Mitä paremmin tutkittava ilmiö - koriselämykset - ennalta tunnetaan, sitä pätevämmiin sitä pystytään tutkimaan. Tämä sääntö puree erityisen hyvin silloin, jos esimerkiksi taloudellisista syistä näitä elämyksiä joudutaan kartoittamaan postikysely-menettelyn avulla. Tässä halvassa, mutta kattavassa menetelmässä käytetään pitkälle strukturoituja kysymyksiä annettuine vastausvaihtoehtoineen, mikä vuorostaan edellyttää tutkittavan ilmiön hyvää ennakkotuntemusta. Riittävän ennakkotuntemuksen varmistamiseksi käytettiin hyväksi alan kirjallisuutta ja neuvonpitoa asiantuntijoiden ja pelaajien kanssa.¹⁾

Yleisön elämyskentän ja koriskiiinnostavuuden lähteitä pyrittiin haarukoimaan tutkimuksen suunnitteluvaiheessa

1) Tässä tarkoituksessa tutkimussuunnitelmaa esiteltiin ja siitä keskusteltiin Suomen Koripalloliiton neuvottelupäivillä Suomen Urheiluopistossa v. 1983. Kyselylomakkeen suunnittelua auttoivat erityisesti neuvonpidot lehtorien Jukka Wuolion ja Heikki Parkatin sekä Äänekosken Huiman pelaajaveljesten Timo ja Jarmo Lehtosen kanssa. Tästä parhaat kiitokset. Liikuttaessa näinkin "tuntemattomilla vesillä" varsinaiset esitutkimukset olisivat tarpeen. Tähän ei kuitenkaan tutkimusvarojen puolesta ollut mahdollisuuksia. Kainu Mikkolan ansiokas 'jälkikritiikki', josta lämmin kiitos, osoitti, että hänen verratonta asiantuntemustaan olisi tarvittu jo tutkimuksen suunnitteluvaiheessa.

yhtäältä kirjallisuuden avulla ja toisaalta käyttämällä hyväksi yleistä "elämuskarttaa" urheilun erilaisista merkityksisällöistä. Näitä tutkimuksen käsitteellisiä viitekehyksiä selostetaan lähemmin myöhemmin vastaavissa kohdissa.

2.3. Yleisövalinta

Tutkimukseen valittiin harkinnanvaraisesti seuraavien korisotteluiden yleisöt:

Ottelu	Paikkakunta	Yleisömäärä	Tutkimusnäyte/%
<u>I div. play-off</u>			
HONSU-SALPA 10.3.84	Jyväskylä	131	102 78 %
Ä. HUIMA-SÄYRI 10.3.84	Äänekoski	1209	216 18 %
<u>SM-sarja semifin.</u>			
KTP-STESPOX 24.3.84	Kotka	1095	70 6 %
HNMKY-TP 25.3.84	Helsinki	439	188 43 %
<u>Naisten loppuottelu</u>			
TP-LNMKY 18.3.84	Tampere	348	80 24 %

Tutkimusaineiston keräysmenettely oli seuraava:

1. Yleisölle jaettiin ottelun järjestäjien toimesta tutkimusta esittelevä tiedote (ks. liite 2). Tiedotteessa pyydettiin kaikkia yli 15-vuotiaita halukkaita ilmoittautumaan tutkimukseen.
2. Kannusteena ilmoittautumiselle käytettiin lähinnä vapaa-lippuja korisotteluihin.

3. Ilmoittautujia pyydettiin jättämään henkilötietonsa postiosoitteineen ottelun järjestäjille ulosmenopaikoille.
4. Ottelun kuuluttaja valisti yleisötutkimuksesta kovaäänisen välityksellä.
5. Kyselylomakkeet lähetettiin välittömästi ilmoittautuneille ja samalla toivottiin niiden "pikaista palauttamista".
6. Tutkimusyksikön edustajat valvoivat ko. ottelujen yhteydessä mahdollisuuksien mukaan sitä, että järjestäjät huolehtisivat asianmukaisesti tutkimustiedotteen levittämisestä ja ilmoittautumisten vastaanottamisesta.

Kuten edellä yleisötilastosta ilmenee yleisön kiinnostus tutkimusta kohtaan vaihteli suuresti paikkakunnittain ja jäi miesottelujen kohdalla osallistumisen osalta keskimäärältään varsin alhaiseksi 20 %. Paikkakuntakohtaiseen vaihteluun vaikutti todennäköisesti ottelujärjestäjien suhtautuminen ja keskimääräiseen matalaan osallistumisprosenttiin ehkä ratkaisevasti yleisökannusteiden riittämättömyys.¹⁾

Tämä yleisön tutkimuskiinnostuksen suuri vaihtelu eri paikkakunnilla luonnollisesti heikentää tutkimuksen edustavuutta ja sitä enemmän, mitä pienempi on tutkimukseen osallistuvan yleisön suhteellinen osuus koko yleisömäärästä.

¹⁾ Yleisurheilun Euroopan Cup-välilläkilpailua koskevassa ns. EC-yleisötutkimuksessa tutkimusaineiston kerääminen suoritettiin periaatteessa samalla tavalla (katsojat täyttivät lomakkeen kotonaan ja palauttivat postitse tutkijoille) mutta tehokkaammilla järjestelyillä ja kannusteilla (50 vapaalippua Ruotsi-Suomi-maaotteluun!) pystyttiin varmistamaan aineiston edustavuus ja hyvä palautusprosentti 68 %). Jääkiekkoilun yleisötutkimuksen aineisto kerättiin niinkään kyselylomakkeella, mutta lomake täytettiin katsomossa ottelun aikana tai tauolla. Edustavuus turvattiin siten, että katsomoriiveittäin valittiin 300 henkilön yleisötos jokaiselta liigapaikkakunnalta. Tämä henkilökohtainen valinta ynnä vastaus-kannuste-vuosikortti jääkiekko-otteluihin edesauttoivat sitä, että palautusprosentti kohosi erinomaisen korkeaksi (88 % ja esimerkiksi Joensuussa 99 % ja Oulussa 97 %!).

Nämä edustavuuden puutteet asettavatkin tutkimushavaintojen yleistämislle omat rajaehdonsa ja varauksensa. Toisaalta voidaan jo tässä yhteydessä todeta, että yleisövastausten vaihtelu monen tutkimuksen päämuuttujan osalta paikkakunta-kohtaisessa vertailussa oli yllättävän samansuuntainen huolimatta yleisönäytteen suuruuden vaihtelusta. Havainto viittaa siihen, että koripallo penkkiurheilun elämyksenä on enemmän lajispesifinen kuin yleisörakenteesta riippuva ilmiö. Jos tämä pätee, edustavuuden puutteet eivät ratkaisevasti mitätöi tutkimuksen tarkoitusta.

3. Penkkiurheilu opittuna käyttäytymisenä

Penkkiurheileminen on yhtä lailla kuin omakohtainenkin urheileminen oppimisen tulos. Tämä pätee erityisesti silloin, kun on kysymys penkkiurheilun säännöllisestä, tavaksi tulleesta harrastamisesta. Oppimisprosessin eli sosiaalisoinnin tuloksena on sisäistetty sellaisia affektiivisia, tiedollisia tai myös kineettisiä valmiuksia, jotka riittävinä ja välttämättöminä ehtoina säätelevät kiinnostusta penkkiurheiluun. Tämän oppimisprosessin tuloksena on opittu mm. ne perusteet ja standardit, joiden avulla tietyn ottelu- ja kilpailutapah-tuman tai yksityisen urheilusuorituksen urheilullista tarkoitusta ja pätevyyttä arvioidaan.

Penkkiurheilun oppimista edistää monitahoinen ohjausjärjestelmä:

KAAVIO 1. Penkkiurheilun ohjausjärjestelmä

<u>K e h y s o h j a u s</u>	<u>Y l e i s o h j a u s</u>	<u>E r i t y i s o h j a u s</u>
Kilpailun yhteiskunta	Urheilun joukkoviestintä	Koti: sisarukset ja vanhemmat
Kilpaurheilun arvostus	Koululiikunta	Vertaisryhmät
Paikallinen urheilukulttuuri	Urheiluliitot	Urheiluseura
Paikallinen lajiarvostus		Merkityshenkilöt

Näiden eri ohjausjärjestelmien tehtävämerkitystä penkkiurheilun oppimisprosessissa voidaan kuvata seuraavasti:

Kehysohjaus opettaa arvostamaan saavutuksia, menestystä ja kilpaillemista yhteiskunnan kehysarvoina ja toimintamalleina yleisesti ja urheilussa erityisesti. Paikkakunnittain tämä arvostus kanavoituu eri lajien välityksellä. Sosialisatation tuloksena opitaan arvostamaan toisia lajeja enemmän kuin toisia paikkakunnan urheiluperinteen mukaisesti.

Yleisohjaus opettaa eri lajien tuntemusta, niiden erilaisia urheilullisia vaatimuksia, suoritusstandardeja ja kiinnostavuuden erilaisia lähteitä.

Erityisohjaus lähivaikutuksena usein lopulta ratkaisee suhtautumisen urheiluun ja sen harrastamiseen omakohtaisen osallistumisen ja/tai penkkiurheilun muodoissa sekä lajien suosituimmuuden ja kiinnostavuuden vaihtelun.

Tutkimuksen painopiste ei kuitenkaan ole tässä sosialisatationprosessissa, jonka tuloksena on kiinnostus korispenkkiurheiluun, vaan olemassa olevan penkkiurheilun kiinnostuksen elämys sisällön tutkiminen.

4. Urheilun koodit ja kiinnostavuus

Koriksen kiinnostavuus penkkiurheilussa kytkeytyy todennäköisesti läheisesti pelin kognitiivisen, tiedollisen, rakenteen hallintaan. Koriksen tiedollinen rakenne on muiden palloilulajien tapaan varsin monitasoinen ja kompleksinen:

KAAVIO 2. Koriksen kognitiivinen rakenne

<u>Peruskoodit</u>	<u>Tarkoitus</u>
Pelin tarkoitus	Miten määräytyy voittaja
Pelin toimintamalli	Miten pelitarkoitus toteutetaan (keskeiset säännöt hyväksytyistä menetelmistä)
Sallitut menetelmävaihtoehdot	Mitä erilaisia vaihtoehtoisia menetelmiä hyväksytään korien kartuttamiseksi
Kielletyt menetelmät	Kielletyt menetelmät ja niiden rangaistus seuraamukset
Peliopin perusteet	Mitä erilaisia taktisia ja muita peliopillisiä keinoja käytetään pelitarkoituksen toteuttamiseksi
Tilamehallinta	Eri pelitilanteet ja niiden hyväksikäytön hallinta
Pelisuorituksen arvioinnin standardit	Pelisuoritusten pätevyyden ja etevämmyyden arvointi
Reilun pelin säännöt	Oikean urheiluhengen mukainen käyttäytyminen
Pelin johtaminen	Johtamisen strategia
<u>Syväkoodit</u>	

Jotta katsojat pystyisivät mieltämään jonkun urheilulajin kilpailullisen tarkoituksen, on tunnettava lajin peruskoodit eli on tunnettava lajin toiminta-ajatus ja ne urheilulliset perusteet, joiden mukaan kilpailussa määräytyy paremmuus sekä vielä sääntömerkinnät käyttäytymismallit, joiden avulla kilpailussa saa tavoitella paremmuutta. Ilman näiden perustavanlaatuisien tulkinta-avaimien, koodien, tuntemusta katsojan on mahdotonta löytää mitään järkevää mieltä esimerkiksi shakkiottelusta, englantilaisesta kriketistä, amerikkalaisesta jalkapallosta tai vaikkapa tenniksestä omituisine laskentajärjestelmineen.

Vaikka siis tiedollisten peruskoodien hallinta on välttämätöntä jonkin lajin urheilullisen toiminta-ajatuksen mieltämiseksi, tämä tuskin yksin on riittävä ehto lajin yleisökiinnostukselle. Shakkipelin kilpailullisen tarkoituksen ja pelinappuloiden erikoisten käyttäytymissääntöjen tuntemus on

tarpeen pelin toiminta-ajatuksen miettimiseksi, mutta se tuskin yksin riittää vielä pelin kiinnostavuuden ehdokas. Kiinnostavuus voi jo tulla hallinnantasolla herättä, mutta sen juurtumiseksi harrastukseksi edellyttää luontaista viehtymystä shakin kaltaiseen älylliseen "voimistelukseen", perehtyneisyyttä pelin syväkoodeihin eri strategioineen ja puolustus- ja hyökkäyspelin muunnelmineen jne. Tämä väite pysyvän kiinnostuksen ti edellisistä ehdoista pätee todennäköisesti myös koriksen ja kaikkien sellaisten urheilulajien kohdalla, joiden tiedollinen rakenne on monitasoinen ja kompleksinen eli

1. penkkiurheilukiinnostuksen perusehtona on lajin tiedollisten koodien hallinta; mitä syvällisemmin nämä koodit hallitaan, sitä paremmin se takaa lajin kiinnostavuuden.

Urheilulajien tiedolliset koodit opitaan sosialisatiion tuloksena ja tässä oppimisessa pitänee paikkansa seuraava sääntö:

2. mitä kompleksisempi on lajin koodisto, sitä merkittävämpi on sosialisatioprosessin osuus sen oppimisessa ja siten myös lajin kiinnostavuudessa.

Edellä jo viitattiin siihen, että eri lajien kognitiivisessa rakenteessa eli tiedollisten koodistojen kompleksisuudessa on huomattavia eroja. Tätä voidaan kaavamaisesti havainnollistaa seuraavan asetelman avulla:

KAAVIO 3. Urheilulajien kognitiivisen rakenteen vaihtelu

Koodiston yksinkertaisuus		Koodiston kompleksisuus
pikajuoksut	keskimatkat	
heittolajit	hyyt	
mäkihyppy	alppilajit	
	hiihtolajit	
uintilajit	uimahyppy	
pikaluistelu	nyrkkeily	taitoluistelu
voimanosto	painonnosto	paini
	keilailu	pöytätennis
		koripallo
		tennis
		jalkapallo
		lentopallo

Koriksen kaltaisissa kompleksisissa lajeissa yleisökiinnostavuuden perusehtona on väitteen mukaan lajin koodiston riittävä hallinta. Maallikon ja tilapäiskatsojan on vaikea "saada irti" mitään kiinnostavaa esimerkiksi tapahtumaköyhästä painiottelusta, mutta asiantuntija sitä vastoin, tuntiessaan kaikki ote- ja vastaotemahdollisuudet ja ottelijan erityisavut, voi jo painijoitten otepuilusta löytää kiinnostuksen aiheita. Kompleksisissa lajeissa voi siten lajin tiedollinen merkityssisältö olla paitsi kiinnostavuuden ehto, myös sen lähde. Kun näin tapahtuu, silloin lajin tiedollisälylliset olemuspiirteet voivat olla katsojan kiinnostuksen kohteena ja niiden ansiosta voi vuorostaan virittyä katsojan tunnetaso eli

- Mitä kompleksisempi on lajin tiedollinen koodisto, sitä todennäköisemmin tämä olemussisältö on myös lajin yleisökiinnostavuuden lähde.

Jos lajin tiedollinen koodisto on yleisurheilun, pohjoismaisten hiihtolajien ja uinnin tapaan yksinkertainen, lajin yleisökiinnostavuus perustuu silloin voittopuolisesti muihin

elämyskomponentteihin, kuten esimerkiksi suoraviivaiseen paremmuuskamppailuun. Koris taas edustaa tyypillistä, tiedolliselta rakenteeltaan kompleksista lajia, jonka yleisökiinnostavuus perustuu osaltaan juuri sen tiedollisen koodiston hallintaan tai ainakin suuremmassa määrin kuin koodistoon yksinkertaisissa lajeissa.

5. Korisyleisön rakenne

Sosialisaatioprosessin yhteydessä tapahtuu myös lajivalintoja. Näitä lajivalintoja säätelevät sekä omakohtaisen harrastuksen että penkkiurheilun osalta sosialisaation yleiset ja erityiset ohjausjärjestelmät (ks. s. 8), mutta samalla myös eri lajien erilainen ominaisleima ja kiinnostavuus. Eri lajit tarjoavat katsojille erilaisia elämyksiä: nyrkkeilyn anti katsojille on erilainen kuin vaikkapa rytmillisen kilpavoimistelun tai koriksen: urheilulajit ovat kuin markkinoiden erilaiset tuotteet, jotka tavaramerkkinsä ja käyttötarkoituksensa mukaan vetoavat eri tavalla eri kuluttajiin luoden samalla omat reviiirinsä ja markkina-alueensa. Vastaavaa tapahtuu penkkiurheilun markkinoilla:

4. Penkkiurheiluissa eri lajit erilaisina tuottelua luovat omat markkina-alueensa omine, toisistaan poikkeavine yleisöineen.

Urheilulajien olemus voi vaihdella merkityssisältönsä laajuudessa että laatuudessa, kuten lience asianlaita esimerkiksi juuri nyrkkeilyn ja rytmillisen kilpavoimistelun kohdalla. Olemuksen vaihtelu aikaansaa vaihtelua myös penkkiurheilusta kiinnostuneissa yleisöissä.

5. Mitä monipuolisempi on lajin olemussisältö, sitä erilaisempi, heterogeenisempi, on siitä penkkiurheiluna kiinnostunut yleisö.

Väitteen paikkansapitävyys edellyttää ehtolausetta "muiden ehtojen ollessa samat", sillä esimerkiksi sellaiset erityis-

tilanteet kuin perinteinen suurtapahtuma Suomi-Ruotsi-maot-
telu yleisurheilussa tai Matti Nykäsen olympiakulta mäkihy-
pyssä saattavat nostattaa tilapäisesti poikkeuksellisen
laajan ja "heterogeenisen" yleisökiinnostuksen näissäkin,
elämusrakenteeltaan yksiviivaisissa lajeissa. Vaikeaa on
sitä vastoin kuvitella, että jokin poikkeuksellinen tilanne
pystyisi virittämään laajaa yleisökiinnostusta olemussisäl-
löltään sellaisissa yksipuolisissa lajeissa kuin esimerkiksi
ammunnassa, jousiammunnassa tai soutu- ja melontaurheilussa.
Mutta mihin perustuu sellaisten maantlepyöräilyn suurkilpai-
lujen kuin Tour de Francen yleisön suosio? Ehkä juuri mainit-
tuihin erityishtiöihin: "vanhaan perinteeseen", kilpailun
dramatiikkaan, suuriin panostuksiin tai kansallisilla kerska-
tunnoilla hehkutteluun?

5.1. Sukupuoli ja siviilisäätö

Penkkiurheilu kytkeytyy läheisesti kilpaurheiluun. Kilpaurheilu
kuuluu perinteisesti "miesten maailmaan". Gallup-selvitykseen
viitaten Paavo Seppänen toteaaakin, että miehet harrastavat
kilpaurheilua yli 6 kertaa yleisemmin kuin naiset.¹⁾ Vastaa-
vasti myös naisten penkkiurheilun kiinnostus on vähäisempää.
LIKES:n "väestön liikuntakäyttäytymistutkimuksen" mukaan mie-
histä 20 %, mutta naisista vain 5 % käy vähintään kerran
kuussa seuraamassa urheilukilpailuja.²⁾ Miesten penkkiur-
heilu on siten 4 kertaa yleisempää kuin naisten. Mutta pä-
teeekö tämä yleistys myös koriksessa?

1) Paavo Seppänen, Suomen urheilujärjestöistä ja niiden toi-
minnasta 1980-luvun alkaessa; JY:n liikuntasuunnittelun
laitoksen tutkimuksia n:o 28/1983, s. 23; aikuisväestöä
edustavan näytteen (n 1948) miehistä 4.7 % ja naisista
vain 0.7 % lukeutui liikuntaharrastukseltaan kilpaurhei-
lijoihin. LIKES:n vuoden 1977 "väestön liikuntakäyttäyty-
mistutkimuksen" mukaan kilpailutoimintaan osallistui mie-
histä 9 % ja naisista 1 % (n 3121 - aikuisväestö);
Pentti Lagus (toim.). Liikuntasuunnittelu, LTS:n jul-
kaisu n:o 77/1977, Helsinki, s. 36-37.

2) emt. s. 37

TAULUKKO 1. Koriksen, yleisurheilun ja jääkiekon yleisöt sukupuolen ja siviilistään mukaan (A)

	K o r i s y l e i s ö		EC-yleisurheilu		Jääkiekko	
	Naisottelut (N=66)	Miesottelut (N=451)				
Naisia	32	27	19		14	
Miehiä	<u>68</u> 100	<u>71</u> 100	<u>81</u> 100		<u>86</u> 100	
Batmaton	41	44	38		46	
Naimisissa	59	51	54		50	
Leski/eronneet	<u>---</u> 100	<u>5</u> 100	<u>8</u> 100		<u>4</u> 100	

Taulukon 1 mukaan koris näyttää penkkiurheiluna kiinnostavan valtakunnallista keskivertoa enemmän myös naisia ja miesten enemmisyys koriksen katsomossa on "vain" kaksinkertainen naisten määrään verrattuna. Sitä vastoin yleisurheilu- ja erityisesti jääkiekkokatsomossa miesten hegemonia on kiistaton. Koriksen elämyssisältö poikkeaa todennäköisesti sillä tavoin esimerkiksi juuri yleisurheilusta ja jääkiekosta, että se penkkiurheiluna kiinnostaa enemmän myös naisia. Kiinnostuksen taustalla lienee samanlähteyttä ilmionä myös tyttöjen ja naisten yleisempi koriksen harrastaminen. Tutkimukseen sisältyvän yhden naisottelun pienen yleisönäytteen perusteella on perusteetonta vetää mitään johtopäätöksiä sen suhteen, miten pelaajien eli joukkueitten sukupuoli vaikuttaa yleisörakenteeseen. Tämä feminiininen intressi ei näytä ainakaan radikaalisti muuttavan yleisön koostumusta; se ehkä lisää jonkin verran naisten suhteellista osuutta yleisössä.

Sukupuoli näyttää siis tutkimushavaintojenkin mukaan olevan merkityksellinen erottelija penkkiurheilussa yleensä ja

eri lajien kiinnostavuudessa erityisesti. Naisten laajeneva osallistuminen urheiluun on todennäköisesti omiaan edistämään myös penkkiurheilun kiinnostavuutta naisten keskuudessa erityisesti juuri sellaisissa, koriksen kaltaisissa lajeissa, joiden olemus vastaa parhaiten tyttöjen ja naisten "kulutus-kysyntää". Verrattuna sukupuoleen siviilisäädyllä ei sitä vastoin näytä olevan mitään merkittävää yhteyttä penkkiurheiluun tai sen lajikohtaiseen kiinnostukseen. Perhesileet ja -ankkurit eivät näytä ainakaan merkittävästi estävän penkkiurheilun harrastusta!

5.2. Ikärakenne

TAULUKKO 2. Koriksen, yleisurheilun ja jääkiekon yleisöt iän mukaan (%)

	Koris (N=449)	EC-yleis- urheilu (N=643)	Jääkiekko (N=1790)
alle 20-vuotiaat	23	14	23
21-30-vuotiaat	32	21	38 (-31 v)
31-40-vuotiaat	26	32	20 (-37 v)
41-50-vuotiaat	12	17	19 (yli 37 v)
yli 50-vuotiaat	7	16	
	100	100	100

Keski-ikä 30.7 vuotta

Tutkimushavaintojen mukaan penkkiurheilu kiinnostaa aikuisväestön kaikkia ikäryhmiä. Eritoten tämä ikäkattavuus näyttää pätevän koriksen ja lätkän kohdalla yleisurheilun vedotessa voimakkaammin varttuneimpiin ikäluokkiin nuorempien kustannuksella. Joka tapauksessa penkkiurheilu näyttää yleisön ikäjakautuman perusteella olevan koko kansan viihde. Kilpaurheilun harrastaminen siirtyy luonnonlain välttämättömyydellä parhaiten miehuusvuosien jälkeen muistojen

joukkoon. Kiinnostus kilpaurheilua kohtaan voi silti säilyä ja löytyä Hualmävyyllkseen penkkiurheilun:

"Kilpallua harrastaessamme meidän muisti- järjestelmämme varastoi paljon sellaista tunne-elämyksiä, kokemuksia ja tiedollisia ja taidollisia valmiuksia, jotka kilpauramme jälkeen voivat jälleen penkkiurheilussa elävöityä ja uudelleenvirittyä... Penkkiurheilun mielikuvituksen maailmassa he (=entiset aktiivurheilijat) voivat ikäänkuin jatkaa kilpailu-uraansa ja elää uudelleen nuoruuttaan". 1)

5.3. Koulutustausta

Huolimatta siitä, että koris juuriltaan tunnetaan erityisesti koululaispelinä, sen kiinnostavuus penkkiurheiluna kattaa kaikki koulutustasot:

TAULUKEO 3. Korisyleisön koulutustausta
(N=451)

peruskoulu/kansakoulu	26	peruskoulutus 26 %
keskikoulu	8	keskiasteen koulutus 53 %
ammattikoulu	16	
yltoppilas	10	
ammattiohje	19	
korkeakouluopintoja	11	korkeakouluopintoja 21 %
korkeakoulututkinto	10	
	100	

1) Kalevi Heinilä, Yleisön markkinat huippu-urheilussa; K.H. & J.W., emt. s. 120

6. Yleisön korissiteet

Koris on pelinä tiedolliselta rakenteeltaan kompleksinen ja sen kiinnostavuus penkkiurheiluna edellyttää ainakin pelin peruskoodien tuntemusta. Koriksen peruskoodit voidaan oppia monin tavoin ja monista lähteistä - koulussa, urheiluseurassa, joukkoviestinnästä jne. - mutta sen syväkoodien tuntemus ja pelin tiedollinen hallinta saavutetaan ehkä useimmiten vain "kantapään" kautta, omakohtaisen korisharrastuksen avulla.

TAMLUKKO 4. Yleisön (N=449) korissiteet (%)

Korisharrastus

pelaa nykyisin sarjatasolla	21
on pelannut aikaisemmin	20
ei ole pelannut	<u>57</u>
	100

Seurajäsenyys

korisseuran jäsen	45
ei ole jäsen	<u>55</u>
	100

Ei-jäsenistä vajaat 4 % (19/248) oli halukas liittymään seurajäsenyyteen.

Yleisöstä 43 %:lla onkin tutkimushavaintojen mukaan omakohtaisia kokemuksia koriksen harrastamisesta "sarjatasolla", käytännön kautta opittua koriksen tuntemusta. Mainittakoon, että lätkätutkimuksen mukaan 12 % yleisöstä pelaa itse lätkää; aikaisemmasta lätkän harrastamisesta tutkimus ei anna tietoa.

Koska korispelaaminen "sarjatasolla" ja seurajäsenyys ovat loogisesti toisistaan riippuvia, näiden korisiltojen välillä vallitsee selvä riippuvuus:

	Seurajäsenet (N=203)	Ei-jäsenet (N=248)
pelaa nyk. sarjatasolla	48	2
on pelannut aikaisemmin	17	22
ei ole pelannut	<u>35</u>	<u>76</u>
	100	100

Omakohtaisen harrastuksen avulla opitaan koriksen kompleksiset koodit, ja pelin tiedollisen hallinnan syventyessä sen kiinnostavuus penkkurheilunakin lisääntyy, mikä vuorostaan toteutuu aktiivisuutena, korisottelujen seuraamisessa.

TAULUKKO 5. Penkkurheiltoisen aktiivisuus omakohtaisen korisbar-
rastuksen mukaan (%)

Korispenkkurheiltoisuus	Ei ole pelannut (N=257)	On pelannut (N=192)	Käikkä (N=451)
pari kolme kertaa vk	17	29	22
kerran viikossa	34	30	33
pari kolme kertaa kk	26	24	25
kerran kuukaudessa	11	11	11
harvemmin	<u>12</u>	<u>6</u>	<u>9</u>
	100	100	100

Huomionarvoista on todeta, että yli puolet (55 %) yleisöstä käy "sarjakaudella" ainakin kerran viikossa katsomassa korista ja että tämä "uskollisten killan" ydinjoukko koostuu juuri nykyisistä ja entisistä koriksen harrastajista. Tästä

ydinjoukosta lähes 30 % käy peräti "pari kolme kertaa viikossa" koriskatsomossa! Lätkä-tutkimuksen perusteella on todettava samansuuntaisesti, että jääkiekolla on oma laaja kantayleisönsä (67 %), joka viikottain käy katsomassa lätkämatseja.

7. Yleisön urheilullinen muotokuva

7.1. Penkkiurheilu vaihtoehtona

Urheilutapahtumien televisioinnin seurauksena penkkiurheilu koki aikoinaan rajun noususuhdanteen. Tämä penkkiurheilun suosion kasvu herätti myös huolestuneita kysymyksiä urheilun tulevaisuudesta: onko urheileminen muuttumassa penkkiurheiluksi, jossa entistä useammat vain sivustaseuraavat, mitä entistä harvemmat stadionin näyttämöllä esittävät? Tutkimushavainnot viittaavat kuitenkin siihen, että tällaiseen huoleen ei ole aihetta. Tässäkin tutkimuksessa on havaittavissa, että penkkiurheileminen ja liikunnan omakohtainen harrastaminen eivät ole toisiaan poissulkevia vaihtoehtoja, vaan pikemminkin toisiaan täydentäviä harrasteita:

TAULUKKO 6. Korisyleisön liikunnan harrastus kilpailu- ja kuntoilumielessä (*)
(N=451)

lähes joka päivä	27
pari kolme kertaa viikossa	37
ainakin kerran viikossa	23
pari kolme kertaa kuukaudessa	5
ainakin kerran kuukaudessa	4
harvemmin tai ei lainkaan	4
	100

Muiden yleisötutkimusten havainnot ovat samansuuntaiset: lätkäyleisöstä vain 13 % kuului "liikkumattomien" joukko ja peräti 63 % harrasti kuntoliikuntaa, kun taas EC-yleisurheiluyhteisöstä 15 % harrasti kilpaurheilua ja "lähes kolmannes" säännöllisesti kuntoliikuntaa.

"Vaihtoehto"-hypoteesi ei siis saa tukea tutkimushavainnoista. Pikemminkin on kysymys saman ilmiön, saman intressin, erilaisista ilmenemismuodoista. Tähän viittaavat myös seuraavat koriskilpailun, - penkkiurheilun ja omakohtaisen liikuntaharrastuksen väliset riippuvuuskerroin, korrelaatiot:

	r
koriskilpailu/liikuntaharrastus	.27
koriskilpailu/penkkiurheileminen	.18
penkkiurheileminen/liikuntaharrastus	.14

Nämä riippuvuudet ainakin viittaavat siihen, että niiden taustalla on yhteinen ponnin, kiinnostus urheiluun, mikä usein toteutuu eri muodoissaan kuten urheilutapahtumien myötäelämisinä, penkkiurheilun, mutta myös omakohtaisena harrastamisena. Vastaavasti tuo kiinnostuksen puute on onlaan kertautumaan kaikissa osallistumisen muodoissa. On ilmeistä, että sosiaalisuudessa penkkiurheiluun ja/tai omakohtaiseen urheilun harrastukseen on yhtymäkohtia: sama kehyskulttuuri arvostuksineen, samoja yleis- ja erityisvaikuttajia ja yhtäläinen lajikiinnostus. Todettu harrastuksen keskinäinen riippuvuus ja kasautumistaipumus voi siten selittyä myös samansuuntaisen sosialisoinnin avulla. Toisaalta voidaan myös väittää, että urheilukiinnostus virjyy ja sisäistyy voimakkaimmin omakohtaisen harrastuksen pohjalta pikemminkin kuin toisten suorituksia sivusta seuraamalla. Näin tapahtuessa penkkiurheilun laajeneminen ja yleisön kiinnostuksen lisääntyminen onkin seuraus omakohtaisen harrastuksen laajenemisesta. Jos tämä pätee ja jos halutaan edistää penkkiurheilua, on

pyrittävä ensin edistämään urheilun harrastusta yleensä ja tietyn lajin harrastusta erityisesti. Tämä väite pätee ehkä parhaiten sellalaten kompleksilaten lajien kuin koriksen kohdalla, koska näissä lajeissa syväkoodien avautuminen on usein myös yleisökiinnostuksen välttämätön edellytys ja tämä koodiston oppiminen on usein tehokkainta omakohtaisen harrastuksen pohjalta.¹⁾

7.2. Penkkiurheilun kokonaiskuva

Edellä päädyttiin siihen, että urheilukiinnostus on luonteeltaan kasautuvaa ilmeten sekä penkkiurheilun että omakohtaisena urheilun harrastamisena. Vastaavasti kiinnostuksen puute ilmenee laajakatteisesti. Mutta onko penkkiurheilun luonteeltaan erikoistunutta vai "kaikkiruokaista"? Aikaisemmin väitettiin, että eri lajit rekrytoivat omat yleisönsä erityisolemaisen intressisisältönsä suunnassa. Tämä väite ei tiukasti ottaen pidä paikkaansa, sillä vaikka korisyleisön kantajoukko koostuukin koriksen ystäväistä ja harrastajista, tämäkin "uskollisten kiltta" käy katsomassa myös muiden lajien kilpailu- ja ottelutapahtumia.

	Korisyleisön penkkiurheilulajien keskiarvot ²⁾
pelaa nykyisin korista	3.2
on aikaisemmin pelannut	3.1
ei ole pelannut	3.0

- 1) Israelissa suoritettu reserviläistutkimus (N=480) viittaa siihen, että penkkiurheileminen ja omakohtainen urheileminen edustavat "ainakin osittain käyttäytymisen erilouottuvuuksia erilaisine merkityssisältöineen ja riippuvuussuhteineen". Toisaalta todetaan, että kilpaurheilu ja penkkiurheileminen kuuluvat eri asteisina samaan käyttäytymisulottuvuuteen ja että "ne voivat" perustua samaan sosialisatioon ja edustaa samanlaisia tarpeita ja motiiveja"; Boas Shamir & Hillel Ruskin, Sport Participation vs. Sport Spectatorship: Two Modes of Leisure Behavior, Journal of Leisure Research, Vol. 16, no 1/1984, s. 9-21.
- 2) Kysymys kuului: Monenko eri urheilulajien kilpailuja olet nyt syys- ja talvikauden aikana käynyt katsomassa? Väri-
tapaukset - käynyt katsomassa yli 10 lajin kilpailuja (N=25) - on jätetty laskelman ulkopuolelle.

Kiinnostus penkkiurheiluun ei näin ollen rajoitu vain yhteen lempilajiin, vaan on luonteeltaan kasautuvaa. Tätä osoittaa myös todettu riippuvuus korispenkkiurheilun ja penkkiurheilulajien lukumäärän välillä ($r = .20$).

Toisaalta tiedetään, että jotkut lajit ovat penkkiurheilussa vetovoimaisempia kuin toiset lajit. Näitä eri lajien kiinnostavuuseroja aiheuttavat sellaiset ulkoiset ympäristötekijät kuin etäisyys kilpailupaikalle, kulkuyhteydet, yleisömukavuudet ja -palvelu kilpailupaikalla, pääsylipun hinta jne. Edelleen tiedetään, että lajien välisiä kiinnostavuuseroja aiheuttavat myös urheilukulttuurin paikallisperinteet ja eri lajien arvostus- ja tasoerot (esim. pelaako paikkakunnan joukkue mestaruus- vai perussarjassa). Sitä vastoin urheilun sisäisistä, lajiolemukseen liittyvistä kiinnostuksen lähteistä ja eroista ei tutkimusten puuttuessa ole pätevää tietoa.

Tämän tutkimuksen havaintojen mukaan penkkiurheilun kasautuminen eri lajien suhteen ei ole sattumanvaraista, vaan valikoivaa, tiettyjä lajeja suosivaa. Kysyttäessä tärkeysjärjestyksessä kolmen "katsomisen kannalta" kiinnostavinta palloilu- ja muuta lajia saatiin seuraava kuva korisyleisön lajisuosiosta:

TAULUEKKO 7. Katsomisen kannalta kiinnostavimmat palloilu- ja muut urheilulajit (%) (N=451)

<u>Palloilulajit</u>	Kiinnostavuussija		
	1.	2.	3.
koris	70	22	8
futis	11	35	24
lätkä	9	19	23
lentis	4	10	24
pesis	4	6	7
tennis	2	4	6
muut	-	4	5
ei mikään	-	1	3
	100	100	100
tieto puuttuu (n)	(7)	(26)	(53)

<u>Muut lajit</u>	Kiinnostavuussija		
	1.	2.	3.
yleisurheilu	53	16	15
maastolajit ¹⁾	7	27	19
mäenlasku/alppilajit	6	14	14
moottoriurheilu	6	10	11
taitolajit ²⁾	4	8	7
kamppailulajit ³⁾	3	1	5
voimailu ⁴⁾	-	2	3
tarkkuuslajit ⁵⁾	1	1	3
muut	11	10	10
	100	100	100
tieto puuttuu (n)	(61)	(83)	(100)

1) maastolajit: uinti, hiihto, suunnistus, pikaluistelu, maastojouksu, maantiepyöräily

2) taitolajit: voimistelu, taitoluistelu, free style

3) kamppailulajit: paini, nyrkkeily, judo, karate jne.

4) voimailu: painonnosto, voimanoisto

5) tarkkuuslajit: ammunta, jousiammunta, keilailu

Valikka korisyleisö viihtyy muidenkin lajien katsomossa, se pitää kuitenkin korista muuhin palloilulajeihin verrattuna yllyvertaisesti kiinnostavimpana lajina (70 %). "Kuningas jal- kapallokin" saa tyytyä tässä valikoituneen yleisön äänestyk- sessä vain 11 %:n kannatukseen ykköstilasta. "Lätkä" ja "lentis" seuraavat "futista" palloilulajien yleisösuosiossa.

Tutkimushavainnot viittaavat siis siihen, että koris - todennäköisesti kaikki urheilulajit - rekrytoi yhtäältä oman yleisönsä kantajoukon harrastajapiiristään ja uskollisista kannattajistaan ja toisaalta se vetää katsomoon niin- ikään toisten lajien tapaan myös joukon henkilöitä, joiden penkkurheilun kiinnostus on moniruokaista, joskin valikoi- vaa. Korisyleisöltä kysyttiin palloilulajien lisäksi erikseen "muiden lajien" kiinnostavuutta. Taulukossa 7 havaitaan, että "Suomen kansan lempilapsi" yleisurheilu on tässä kansan- suosiossaan yllyvertainen. Lomakkeen kysymyksenasettelu ei anna mahdollisuuksia vertailla yleisurheilun suosiota eri palloilulajien kanssa. Kysymykseen vastaamatta jättäneiden melkoinen määrä (=tieto puuttuu) viittaa kuitenkin siihen, että korisyleisö on valikoitunut voittopuolisesti palloilus- ta kiinnostuneista henkilöistä.

Edellä viitattiin siihen, että paikkakunnan urheiluperinne erilaisine lajiarvostuksineen säätelee osaltaan eri lajien yleisökiinnostavuutta. Tutkimuksen paikkakunnat ja yleisöt valittiin tavallaan paikkakunnan lajikulttuurin ja erityi- sesti korissaavutusten suunnassa; syystä korisyleisön yli- vertainen koriskiinnostus näillä korispaikkakunnilla! Tämän valiutuneen yleisön muiden palloilulajien kiinnos- tavuusjärjestys peilaa myös tutkimuksen ottelupaikkakun- tien urheiluperinnettä erilaisine arvostusrakenteineen:

TAULUKKO 8. Kiinnostavin palloilulaji ottelupaikkakunnittain (1)

	Jyväskylä (N=88)	Käneköski (N=157)	Kotka (N=59)	Helsinki (N=147)
koris	56	73	68	78
futis	5	14	22	8
lätkä	22	6	3	6
lentis	6	4	5	2
pesis	9	2	2	3
tennis	2	1	-	2
amer. futis	-	-	-	1
	100	100	100	100
tieto puuttuu (n)	-	4	-	3
paikkakuntien "vahvat" lajit	pesis	koris	koris	muut paitsi
	lentis	futis	futis	pesis
	lätkä	lentis		
	koris			

Huolimatta siitä, että korisyleisö on valiutunut eikä sellaisena lajiarvostusten osalta edusta oikeassa suhteessa tutkimuksen eri paikkakuntien koko penkkilurheilua harrastavaa yleisöä, se kiinnostavimman palloilulajin valinnoissaan peilaa kuitenkin paikkakunnan erilaisia lajiarvostuksia. Vielä selkeämmin ja pätevämmiin tämä paikkakuntien erilainen lajikulttuuri tulee esille, kun otetaan huomioon vastajien kaikki kolme kiinnostavuusvalintaa (kiinnostavin, toiseksi, kolmanneksi) ja eri lajit punnitaan kiinnostavuusasteen mukaisesti (painokertoimet 1-3 kiinnostavuusasteen mukaisesti):

TAULUKKO 9. Pallolulajien punnittu kiinnostavuus paikkakunnittain (%)

	Jyväskylä	Käneköki	Kotka	Helsingki
koris	41	47	45	47
futis	8	28	33	19
lätkä	23	12	8	15
tentis	11	9	11	7
pesis	14	2	3	4
tennis	3	2	2	6
OS-futis	0	-	-	2

Punnittut luvut tasoittavat lajien välisiä kiinnostuseroja ja antanevat taulukkoa 8 oikeamman joskin silti korispainotteisen peilikuvan pallolulukulttuurin erilaisuudesta eri ottelupaikkakunnilla. Kehyskulttuurina paikkakunnan menestyksikäimmät lajit ohjaavat myös penkkiurheilun painoaloja, ja yleisö suosii paikkakunnan vahvoja lajeja penkkiurheillemisensäan.

7.3. Omakohtainen urheileminen

Korisyleisön urheiluklinnostus on siis luonteeltaan kasautuvaa toteutuen sekä penkkiurheillemisena että omakohtaisena urheilun ja kuntoliikunnan harrastamisena. Tutkittaessa lähemmin tämän omakohtaisen harrastuksen laatua, todetaan siinä lähinnä seuraavia säännönmukaisuuksia (yksityiskohdista ks. liite 4).

Kilpaurheilun harrastus. Korisyleisö suosii lähinnä pallolulalajeja ja erityisesti koriksen kaltaisia "mies miestä vastaan" -tyyppisiä, kontaktilajeja (32 %). Muista lajiryhmistä erottuvat lisäksi yleisurheilu (22 %) ja erilaiset maasto- ja vesiturheilun lajit (uinti, hiihto, maastojuoksu, pyöräily, suunnistus), joita 18 % on "harrastanut

kilpailumielessä". Tunnusomaisinta korisyleisön kilpaurheilun harrastukselle on kuitenkin palloilulajien, erityisesti kontaktipalloilun, suosituimmuus.

Kuntoliikunnan harrastus. Rajanveto kilpaurheilun ja kuntoliikunnan välillä on tunnetusti valkea ja sopimusvarainen asia. Erottelevina tunnusmerkkeinä käytetään 1) kilpailu-elementin hallitsevuutta ja tähän läheisesti kytkeytyvää 2) menestys-motivaation keskeisyyttä harrastuksen säätelijänä. Koska rajankäynti kilpaurheilun ja kuntoliikunnan välillä jää tutkimuksessa toissijaiseksi vastaajat saivat itse luokitella harrastuksensa kahden vaihtoehdoisen perustarkoituksen "kilpailumielen" ja "kuntoilumielen" mukaan. Korisyleisön "kuntoilumielinen" urheiluharrastus näyttää keskittyvän lähinnä "maasto- ja vesiliikunnan" lajeihin (90 %) sekä palloiluun (82 %). Kun kontakti-tyyppisen palloilun harrastus "kilpailumielessä" oli selvästi suositumpaa kuin ei-kontaktipalloilun, "kuntoilumielisessä" harrastamisessa tilanne on päinvastainen (50 %/32 %). Kontaktityyppinen palloilu (jäähkiekko, jalkapallo, koris yms.) on luonteeltaan rajuumpaa ja vauhdikkaampaa ja sellaisena näyttää soveltuvan huomattavasti paremmin "kuntoilumieliseen" harrastamiseen kuin ei-kontaktipelit (esim. lentis, sulkkis ja tennis).

Tunnusomaisinta korisyleisön urheilukiinnostuksen muutokuvalle näyttää olevan palloilulajien suosio, mikä ilmenee sekä omakohtaisessa harrastamisessa että korisyleisön penkkiurheilussa.

8. Lehdistön koriskirjoittelu

Urheilun, yleisön ja joukkoviestinnän välillä vallitsee tietty intressiyhteisyys. Urheilutapahtumien seuraaminen joukkoviestimien välityksellä on itseasiassa mukavin ja sellaisena suosituin tapa harrastaa penkkiurheilua. Varsinkin TV:stä on kehittynyt kilpaileva vaihtoehto "paikan

päällä" tapahtuvalle penkkiurheillemiselle, mikä on pakottanut urheilujärjestöt TV-sopimusjärjestelyihin ja turvaamaan omat otunsa katsonopenkkiurheilun nähtävyyttänsä. Lehdistön vähittävä kuvaus kilpailutapahtumasta jää sitä vastoin kirjallisen ja valokuvauksellisen viestinnän keinoin aina kapeaulotteiseksi verrattuna katsojan omin aistein vastaanottamaan kuvaan kilpallukatsomossa eikä sellaisena pysty korvaamaan tällaista itse koettua kilpailutapahtumaa. Lehdistö voi kuitenkin esimerkiksi taustatiedoilla ja haastattelujen avulla täydentää kilpailusta saatua kuvaa. Ehkä juuritastä syystä me luemme kilpailuselostukset lehdistä, vaikka olemme itse olleet palkan päällä kilpailuja katsomassa. Lehdistön antama informaatio ja esimerkiksi lajikoodien tulkinta voivat syventää lukijan asiantuntemusta ja sitä tietä aktivoida urheilun ja myös penkkiurheilun harrastusta yleisön keskuudessa. Toisaalta on varmasti paljon myös henkilöitä, joiden urhellukiinnostus rajoittuu pelkästään mukavaan "kotipenkkiurheiluun" ja urheilutapahtumien ylimalkaiseen seurantaan lähinnä "omien" menestyksen näkökulmasta.

Tutkimuksessa rajoitettiin selvittämään lähinnä vain sitä, mitkä lehdistön korisaiheet urheiluosastoissa kiinnostavat yleisöä eniten.

TAULUKKO 10. Päivälehtien korisaiheiden kiinnostavuus (%)

Aihepiiri	K i i n n o s t a v u u s a s t e						Yht.	N
	Ei lainkaan			Hyvin paljon				
	↓		↑	↓		↑		
otteluselostukset	1	4	13	25	57	100	446	
pelaajahaastattelut	2	6	20	39	33	100	445	
peili- ja pelaajatilastot	2	8	19	37	34	100	441	
valmentajahaastattelut	2	8	24	41	25	100	442	
ulk. siirtopelaajien haastattelut	5	12	26	32	25	100	442	
erotuomarihaastattelut	10	20	28	26	16	100	442	
ulkomaan koristapahtumat	9	21	29	25	16	100	440	
koripallotieto ja -teoria	8	19	30	29	14	100	438	
korisseura ja järjestötyö	8	30	33	23	6	100	440	
koripallohistoria	12	33	33	13	9	100	442	

Sellaiset aiheet, jotka täydentävät ja syventävät ottelutapahtumien tulkintaa -pelaaja- ja valmentajahaastattelut sekä peili- ja pelaajatilastot - kiinnostavat eniten yleisöä, kun taas aiheet, jotka eivät palvele välittömästi ottelutapahtuman elämyksellistä tulkintaa, eivät jaksa herättää yleisön kiinnostusta.

Aikaisemmin esitetyn väitteen mukaan kilpailutapahtumien yleisökiinnostavuus riippuu osaltaan tiedollisen koodiston hallinnasta eli mitä paremmin hallitaan tietyn lajin koodit, sitä enemmän lajitapahtumat herättävät yleisökiinnostusta. Vaikka tutkimuksessa ei ole selvitetty yleisön koriskoodien hallintaa, voidaan olettaa, että se osa yleisöstä, joka on itse aikaisemmin pelannut tai joka yhä pelaa korista, hallitsee myös nämä koodit syvällisemmin kuin muu yleisö. Ja mitä parempi tai syvällisempi on koodien hallinta, sitä enemmän kiinnostavat myös informatiiviset kirjoitusaiheet.

TAULUKKO 11. Päivälehtien korisaiheiden kiinnostavuuden vaihtelu koris-
harrastukseen mukaan

	Kiinnostavuuden keskiarvot			
	Ei pe- lannut	Aik. pe- lannut	Pelaa nykyisin	N
otteluselostukset	3.4	3.3	3.2	444
pelaajahaastattelut	2.9	2.9	3.0	444
peili- ja pelaajatilastot	2.8	2.9	3.1	440
valmentaja-aastattelut	2.7	2.9	3.0	441
ulk. siirtopelaajien haast.	2.4	2.6	3.0	441
erotuomarihaastattelut	2.1	2.2	2.2	441
ulkomaan koristapahtumat	1.9	2.3	2.8	438
koripallotieto ja -teoria	2.0	2.3	2.6	437
korisseura- ja järjestötyö	1.8	2.1	2.0	439
koripallohistoria	1.5	2.0	2.0	437

Kiinnostavuusasteikon keskiarvo on 3 ja mitä korkeampi on keskiarvo, sitä enemmän ko. aihepiiri kiinnostaa.

Kiinnostavuutta osoittavat keskiarvot taulukossa 11 viittaavat siihen, että omakohtainen harrastuskokemus on yhteydessä informatiivisen korisviestinnän kiinnostavuuteen. Tämä riippuvuus voidaan ehkä lausua toisinkin: mitä enemmän tietää koriksesta, sitä enemmän haluaa tietää siitä lisää eli kiinnostus ruokkii kiinnostusta.

9. Penkkiurheilun seurallisuus

Penkkiurheilua luonnehditaan toisinaan "passiiviseksi ajan-
käytöksi". Ranskalainen vapaa-aika-tutkija Joffre Dumazedier
kritisi tällaista kategorista käsitystä todeten, ettei va-
paa-ajan käyttötapa sinällään ole joko aktiivista tai pas-
siivista, vaan tämä riippuu henkilön asenteista.¹⁾

¹⁾ Joffre Dumazedier, *Toward a Society of Leisure*, The
Free Press, New York, 1967, s. 222.

Fyysisesti penkkiurheileminen on pääasiassa istumista tai seisomista, mutta psyykkisesti se voi olla hyvinkin aktiivista: katsoja havainnoi, arvioi ja tulkitsee kentän tapahtumia antaen niille erilaisia merkityksiä ja virittyen niiden pohjalta erilaisiin tunnetiloihin. Yleisö eläytyy kilpailuun, katsomo elää. Yleisön eläminen ja eläytyminen näkyy ja kuuluu parhaiten sen kollektiivisissa tunnereaktioissa, mutta katsomossa on paljon myös muunlaista vuorovaikutusta. Kentän tapahtumia tulkitaan ja arvioidaan vierustovereitten kanssa ja tämä edistää yhteisyyden kokemusta yleisön keskuudessa ja sitä enemmän, mitä tuttavallisemmassa seurassa penkkiurheilua harrastetaan.

TAULUKKO 12. Penkkiurheilun seurallisuus (%)
(kenen kanssa lähdetään katsomaan)

	Koris	Yleisurheilun EC-kilpailu	Jääkiekko
yksin	21	21	21
ystävien kanssa	46	36	} 79
perheenjäsenten kanssa	31	36	
muiden kanssa	2	7	
	100 %	100 %	100 %

Tieto puuttuu 1

Korispenkkiurheilu näyttää yleisurheilun ja jääkiekon tapaan perustuvan tutkimushavaintojen mukaan ennen kaikkea ystävien ja tuttavien kanssakäymiseen ja yhteisklunnostukseen. Vain joka viides (21 %) lähtee yksin seuraamaan kilpailuja. Yhdessä ystävien ja tuttavien kanssa on ehkä helpompi jäsentyä yleisöön ja virittyä kilpailun tunnelmaan.

10. Penkkiurheilu ja elämisen tarpeet

Yksinäinen pilkkimies istuu tuntitolkulla reikänsä ääressä järvenselällä. Miksi? Tuskin pelkästään muutaman sintin takia. Pilkkimies "toteuttaa itseään": joku etsii luonnon rauhasta lepoa arjen hyörintään, toinen raitista ilmaa, ulkona olemista, joku ehkä pakenee huoliaan tai lähtee niitä ratkomaan, mietiskelemään jne. Ihminen "toteuttaa itseään" myös penkkiurheilemisessa, mutta selittäessään kaiken "itsensä toteuttamisen" ei selitä mitään. Tutkimuksessa on pyrittävä selvittämään täsmällisemmin mitä ja minkälaisia tarpeita me esimerkiksi penkkiurheilussa toteutamme. On mahdollista, että pilkkimies voi etsiä samoille tarpeilleen toteutusta kuin hiihtäjä ladulta. Erilaisen sosialisointin tuloksena ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien mukaan me voimme toteuttaa yhtäläisiä tarpeitamme eri tavalla, eri kanavien avulla. Voimme myös toteuttaa erilaisia tarpeita samojen kanavien avulla. Penkkiurheilu tarjoaa osaltaan näitä kanavia ja eri lajit erilaisine elämys sisältöineen tarjoavat kanavia myös erilaisille tarpeillemme.

Kuten urheilemisessa tai urheilun johtamistehtävissä, me myös penkkiurheilussa toteutamme koko minuutemme, persoonallisia arvostukstamme ja elämän tarpeitamme, eikä vain urheiluminuutimme. Penkkiurheilun muuri suoni perustuneekin osaltaan siihen, että siinä ja sen avulla on mahdollista ilmaista ja toteuttaa mitä erilaisimpia haluja, viihtymyksiä ja tarpeita, ja toisin kuin muun julkisen elämän aloilla, urheilukatsomossa tämä voi tapahtua suhteellisen estottomasti, jopa äänekkäästi ilman sovinnaisääntöjen hillintää.

10.1. Penkkiurheilun viihdefunktiot

Kirjallisuudessa ja aikaisempien tutkimusten perusteella oletettiin, että ainakin seuraavat elämäntarpeet ja viihde-

sekä viihtymystarkoitukset, funktiot, kanavoituvat penkkiurheilussa.¹⁾

1. Piriste-tarkoitus

Englantilaisten tutkijoiden Horbert Ellasin ja Eric Dunningin mukaan vapaa-aika ja penkkiurheilu erityisesti tarjoavat teollistuneessa yhteiskunnassa ihmisille piristävää jännitettä yksitoikkoisen, rutiininomaisen työnteon vastapainoksi.²⁾

2. Varaventtiili-tarkoitus

Urheileminen ja eritoten penkkiurheileminen voivat tarjota aggressioille ja tunnepatoutumille harmittoman purkuventtiilin. Konrad Lorenzin tunnetun väitteen mukaan urheilu voi, kanavoitessaan aggressioita harmittomalla tavalla, laukaista konfliktitilanteita ja ehkäistä väkivaltaisuuksia. Tämä ns. katharsis-olettamus ei ole kuitenkaan saanut tutkimuksista tukea. Tutkimushavainnot puhuvat pikemminkin sen puolesta, että sosiaalisen oppimisen tuloksena urheilu voi erityisesti ns. kamppailulajeissa opettaa aggressiivisia käyttäytymismalleja konfliktitilanteiden ratkaisemiseksi.³⁾ Aggressiot etsivät joka tapauksessa omat purkukanavansa. Hakeudummeko sen vuoksi penkkiurheilun pariin?

3. Yhteisökuulumisen tarkoitus

Kaupungistuneessa yhteiskunnassa yhteisöjäsenyyden siteet ovat omiaan löyhtymään ja välineellistymään epäpersoonallisiksi asiasuhteiksi. Näissä olosuhteissa ihminen etsii "yhteisöön kuuluvuutta" myös urheilussa ja urheilun avulla: "Urheilu

1) Hyvän katsauksen penkkiurheilun selitysteorioihin tarjoaa Lloyd Reynolds Sloan, *The Function and Impact of Sport for Fans: A Review of Theory and Contemporary Research*; Joffrey H. Goldstein (ed.), *Sports, Games and Play - Social and Psychological Viewpoints*, John Wiley & Sons, New York, 1979, 219-262.

2) Elias, N. & Dunning, E., *The Quest for Excitement in Unexciting Societies*; G. Luschen (ed.) *The Cross-cultural Analysis of Sport and Games*, Champaign, Ill., Stipes, 1970, s. 31-51.

3) Sloan, emt. s. 229-230.

tarjoaa edellytykset ystävyiden ja lojaalisuuden tunnoille sekä Intressiyhteisyydelle ja samaistumista ja yhdentymistä edistävien symboliensä avulla".¹⁾

Yhteisötietoisuus voi ilmetä positiivisena patrioottisuutena: "oma maa mansikka, muu maa mustikka". Yksilö etsii positiivisesta yhteisöjäsenyydestä itsetunnolleen vahvistusta: menestynvä paikkakunnan seura tai joukkue tarjoaa positiivisen edellytyksen yhteisötietoisuudelle ja menestymisen kokemuk-
selle.²⁾

4. Sijaismenestys-tärkoitus

Suoritusten ja kilpailun yhteiskunnassa arvostetaan saavutuksia ja menestystä. Kilpailussa kuitenkin vain harvat menestynvät ja siksi menestymisen kokemuksia on etsittävä kierto-tietä mielikuvituksen ja myötäelämisen avulla eli kuten ranskalainen Roger Caillois sanoo:

"Enemmistö ei menesty kilpailussa tai on kykenemätön kilpailemaan jääden turhautuneeksi. Jokainen haluaisi olla ensimmäinen ja kaikilla on tähän myös oikeus. Tällainen henkilö voi voittaa vain epäsuoralla tavalla - samaistumalla voittajien kanssa. Tämä on ainoa keino, jonka avulla kaikki voivat menestyä samanaikaisesti vieläpä ilman omaa yritystä tai epäonnistumisen riskiä".³⁾

1) Dean F. Anderson & Gregory P. Stone, Sport: A search for Community; Susan L. Greendorfer & Andrew Yiannakis (eds.) Sociology of Sport: Diverse Perspectives, Leisure Press, West Point, N.Y. 1981, s. 167. Nyky-yhteiskunnan pitkälle viety työnjako korostaa yksilötietoisuutta yhteisyyden kokemuksiin perustuvan yhteisötietoisuuden kustannuksella. Osallistuminen urheiluun harrastajana tai katselijana tarjoaa mahdollisuuden yhteisötietoisuuden vahvistumise-
lle; ks. Martha Wilkerson & Richard A. Dodder, Toward a Model Collective Conscience and Sport in Modern Societies, International Review of Sport Sociology, 1/1983, s. 99.

2) Tutkimuksessa on voitu todeta miten me-pronominin käyttö ja puhe "meidän joukkueesta" ja "meidän voitosta" yleistyvät oman joukkueen menestyessä, mutta torjuva puhe "heidän tappiostaan" yleistyy joukkueen kärsiessä tappioita; Sloan, emt., s. 240-242.

3) R. Caillois, Man, Play, and Games, Glencoe, Ill., 1961, s. 120.

Populaarikulttuurin ja niin muodoin myös huippu-orheiluun liittyvä "fani"-ilmiö, idolien palvonta, edustaa tätä menestyskokemuksen etsintää; samalstamalla voittajien kanssa ikäänkuin jaetaan heidän menestyksensä:

"...fani saa tilaisuuden omanarvon tunteensa vahvistamiseen, mutta hän ottaa tässä myös riskin. Jos hänen joukkueensa voittaa, hän kokee itsensä myönteiseksi... Mutta jos joukkue häviää ja varsinkin jos se joutuu häviöputkeen, hän tuntee itsensäkin häviäjäksi. Ehkä tämä auttaa meitä ymmärtämään miksi fanit odottavat niin voimakkaasti joukkueittensa voittoa ja miksi yleisön kiinnostus voi romahtaa, jos sen joukkue joutuu häviöputkeen".

5. Valioviihde-tarkoitus

Kilpailun yhteiskunta arvostaa saavutuksia ja suoritusten etevämmyyttä. Harlemin Globetrotters-korisjoukkueen maailmanmaine perustuu yliverlaiseen pallotaituruuteen ja näiden "maailmankiertäjien" näytösottelut kiinnostavat kaikkialla yleisöä nimenomaan huipputason viihteenä eikä niinkään kilpailuna voitosta. Urheilullisen tasokkuutensa ja kilpailullisen tosiluonteensa vuoksi myös Englannin jalkapalloliigan ottelut ovat Suomessaakin "valioviihteenä" suosittuja. On ehkä niin, että juuri asiantuntevin osa yleisöstä, joka pystyy arvioimaan suoritusten etevämmyyttä, on kiinnostunut penkkiurheilussa nimenomaan taiturimaisista huippusuorituksista sinällään. Sama pätee muussakin viihteessä, mutta myös taiteessa ja kulttuurissa yleensä. On muuten mahdollista, että toistuva tilaisuus seurata valiosuorituksia on omiaan nostamaan myös vaatimustasoa yleisön oppiessa arvioimaan taidokkuutta. Näin tapahtuessa yleisön kiinnostus tavanomaisia urheilutapahtumia kohtaan voi heikentyä, ellei tätä vaatimustason nousua korvaa mikään toinen kilpailutapahtuman kiinnostavuuden lähde.

1) W.E. Schafer, *Some Sources and Consequences of Interscholastic Athletics*; G.S. Kenyon (ed.), *Sociology of Sport*, Athletic Institute, Chicago, 1969, s. 33.

10.2. Koriksen viihdefunktiot

TAULUKKO 11. Koriksen viihdefunktiot.

Viihdetarkoitus	K i i n n o s t ä v u u s (3)					yht.	n
	ei lainkaan		hyvin paljon				
<u>Piriste</u>							
Jännityksen kokeminen	1	3	15	46	35	100	440
piristystä ja vaihtelua elämään	1	7	23	45	25	100	445
katsomon tunnelma	5	15	25	34	21	100	442
<u>Varaventiili</u>							
irti arkkuolista	10	23	25	28	14	100	439
paineitten purkaminen	15	27	29	20	9	100	437
"aina kotioloit voittaa"	38	31	21	6	4	100	432
<u>Yhteisökuuluminen</u>							
ystävien tapaaminen	11	23	36	21	10	100	436
"korisperheeseen" kuuluminen	17	23	25	21	14	100	437
<u>Sijalamenesty:</u>							
suosikkijoukkueen voitto	2	4	11	23	60	100	442
suosikkijoukkueen jäynnäminen	2	4	12	30	53	100	448
<u>Valioviihde</u>							
pelaajien taiturimaisuus	-	3	15	39	43	100	443

"Tarkoitus" on lyhennetyssä muodossa, ks. kyselylomakkeen kohta 9, liite 3.

Vaikka kaikki ennakoitut "elämäntarpeet" koriskiiinnostuksen lähteinä saavatkin tukea tutkimushavainnoista taulukossa 13 "sijalmenestyksen", "valioviihteen" ja "piristeen" tarkoitukset nousevat näistä kuitenkin selvästi etualalle. Käytettyjen mittareiden valossa "yhteisökuuluminen"

kiinnostuksen lähteenä ei nouse edellisten luokkaan, mutta tämä kuulumisen tarkoitus ehkä toteutuukin pääasiassa joukkuesamaistumisen ja suosikkijoukkueen myötäelämisen avulla:¹⁾

Menestymisen myötäeläminen näyttääkin näiden tutkimushavaintojen mukaan olevan penkkiturheilukiinnostuksen tärkein lähde. Samaistumalla voittoisan joukkueen kanssa myös yleisö "vahvistaa omanarvontuntoaan". Tässä yhteydessä on huomionarvoista todeta, että 62 % vastaajista (N=449) ja naiskatsojista (N=123) peräti 70 % (miehistä 59 %, N=328) mainitsi, että heillä on koriksessa "suosikkipelaaja". Suosikkipelaajan puolesta jännääminen voi vuorostaan aktivoida penkkiturheilemista; tähän viittaavat taulukon 14 tutkimushavainnot:

TAULUKKO 14. Suosikkipelaaja ja penkkiturheilemisen useus (x)

Miten usein käy korista katsomassa	Katsijat, joilla	
	on suosikki (N=276)	ei ole suosikkia (N=171)
pari kolme kertaa viikossa	25	17
kerran viikossa	35	29
pari kolme kertaa kuukaudessa	24	26
kerran kuukaudessa	9	14
harvemmin	7	14
	100	100

Yleisurheilun EC-yleisötutkimus tarjoaa eräitä kiinnostavia vertailumahdollisuuksia. On kuitenkin huomattava, että EC-tutkimuksessa yleisön kiinnostavuuden lähtelä tutkittiin

1) Tutkimushavainnot viittaavat siihen, että menestymisen myötäeläminen, "paistattelu toisten loisteessa" ("Bask in Reflected Glory") selittää vaihtoehtoisista hypoteeseista parhaiten fanien penkkiturheilukäyttäytymistä; samaistuminen suosikkijoukkueen kanssa ankkuroituu vuorostaan yhteisöjäsenyyteen; Sloan emt. 245-258.

toisentyypptisen asteikon avulla eivätkä tulokset tästä syystä ole prosenttilukujen tarkkuudella vertailukelpoisia.

TAULUKKO 15. Penkkiturheilun viihdefunktiot yleisurheilussa ja koriksessa (%)¹⁾

	EC-yleisurheilu ("samaa mieltä")	Koris (4-5)
<u>Firiste</u>		
pääasia kova, jännittävä kilpailu	82	81
parasta ajankulua	(70)	
katsomossa vallitseva tunnelma	48	55
<u>Varaventtili</u>		
arjen huolista irtaantuminen	87	42
voi purkaa ylimääräisiä paineita	51	29
voi vapaasti ilmaista tunteitaan	57	.
<u>Yhteisömielinen</u>		
tuttavien tapaaminen	(10)	31
voi kokea todellista me-henkeä	(66)	35
<u>Sijainmenestys</u>		
suosikkiturheilijoiden voitto on kuin itse olisi voittanut	53	.
suosikkijoukkueen voitto	.	83
suosikkiturheilijain osuuden tärkeys	74	.
<u>Valioliide</u>		
tärkeintä huipputulokset	58	.
parin kolmen tähtiturheilijan takia	24	.
joidenkin urheilijain taituri- maisuus	53	82

1) Koriksen kohdalla prosenttiluku on saatu laskemalla yhteen kiinnostavuusasteikon luokat 4 ja 5. Sulkeissa olevat yleisurheilun prosenttiluvut ovat selosteen tekstistä poimittuja likiarvoja.

Tutkimushavainnot yleisurheilusta viittaavat myös siihen, että penkkiurheilu kanavoi varsin monia erilaisia elämäntarpeita. Menestymisen ja suosikkiurheilijoiden myötöeläminen on myös yleisurheilussa tunnusomaista. Mainittakoon, että jääkiekkoyleisöstä peräti 85 % jännää suosikkijoukkueensa menestyksen puolesta. Prosenttilukujen huomattavan suuri vaihtelu vertailtaessa yleisurheilun ja koriksen eri viihdetarkoituksia viittaa oireellisesti siihen, että eri lajit kanavoivat eri tavalla erilaisia yleisön tarpeita. Vaikka lätkäyleisön mielipiteet liigatutkimuksen valossa kovaotteisen pelin kiinnostavuudesta ovatkin yllättävän polarisoituneet, kuitenkin yli puolet vastaajista (Porin yleisöstä peräti 70 %) nauttii "kovaotteisesta pelistä". Tulos viittaa siihen, että lätkän tapainen kamppailupeli tarjoaa suotuisan "varaventtiilin" tunnehöyryjen purkamiseksi. Höyrypaineet desibelein mitattuna ovatkin jäähallissa täysin toiset kuin esimerkiksi voimisteluhallissa!

10.3. Viihdefunktioiden riippuvuudet

10.3.1. Keskinäiset riippuvuudet

Edellä viitattiin siihen mahdollisuuteen, että penkkiurheilun eri viihdetarkoitukset voisivat määrittelyjen eroistaan huolimatta, olla ainakin osin limittäisiä ja sellaisina kuulua pohjimmiltaan samaan viihdekategoriaan. Seuraava korrelaatiomatriisi antaa tukea tälle otaksumalle.

TAULUKKO 16. Viihdetarkoitusten korrelaatiot (r)

(vain kertoimet $\geq .30$)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	
1. Jännityksen kokeminen	-									
2. pirstytys ja vaihtelu	.48									"Pirste"
3. katsomon tunnelma	.52	.30								
4. Itä arkihuolista	.31	.48								
5. palneitten purkaminen	.41	.36	.34							"Varaventtiili"
6. "aina kotiolut voittaa"	.30				.41					
7. ystävien tapaaminen					.40					"Yhteisö-kuuluminen"
8. korisperheeseen kuul.			.35							
9. suosikkijoukk. voitto			.34							"Sijainmenestys"
10. suosikkij. jännäminen	.33		.41					.71		
11. talturimaisuus										"Valjoviihde"

Taulukosta nähdään, että varsinkin "pirste"- ja "varaventtiili"-tarkoituksilla on paljon yhteistä elämyspohjaa. "Sijainmenestys" on vuorostaan yhteydessä "pirsteisiin" tuotteen ilmeisesti "jännitystä" ja "katsomon tunnelmaa".

10.3.2. Korisharrastus ja korisviihde

Katsojien omakohtaisen korisharrastuksen ja penkkiurheilun eri viihdetarkoitusten välillä näyttää olevan tiettyä säännönmukaisuutta:

TAULUKKO 17. Korisharrastuksen ja korisviihteen riippuvuudet (N=451)¹⁾

		Asteikkokeskiarvot			
		Ei pelannut	Aik. pelannut	Pelaa	N
<u>Piriste</u>	jännityksen kokeminen	3.2	3.0	2.9	439
	piristys ja vaihtelu	2.9	2.7	2.8	443
	katsomon tunnelma	2.7	2.4	2.2	440
<u>Varaventiili</u>	irti arkihuolista	2.1	2.1	2.1	438
	paineitten purkaminen	1.8	1.7	2.0	436
	"aina kotiolut voittaa"	1.0	1.0	1.2	430
<u>Yhteisö- kuuluminen</u>	ystävien tapaaminen	1.8	1.8	2.4	441
	"korisperheeseen" kuuluminen	1.7	2.1	2.2	436
<u>Sijais- menestys</u>	suosikkijoukkueen voitto	3.5	3.3	3.0	441
	suosikkijouk. jännääminen	3.5	3.3	2.9	446
<u>Valioviihde</u>	taiturimaisuus	3.2	3.3	3.2	441

1) Mitä suurempi keskiarvo, sitä suurempi kiinnostavuus

Taulukkoon merkityt säännönmukaisuudet viittaavat siihen, että korispenkkiurheilu kiinnostaa "maallikkoyleisöä" enemmän "elämänpiristeenä" ja "menestyskorvikkeena" kuin niitä katsojia, joilla on omakohtaista pelikokemusta. Tälle osalle yleisöä penkkiurheilu ja katsomo tarjoaa maallikoita useammin tilaisuuden "ystävien ja tuttavien tapaamisen", ehkäpä "korisperheeseen kuuluminen" puitteissa.

10.3.3. Koulutustausta ja korisviihde

Lukemattomissa tutkimuksissa on voitu havaita samansuuntainen

riippuvuus liikunta- ja urheilukäyttäytymisen ja koulutustason tai -taustan välillä: Liikunnallinen ja urheilullinen aktiivisuus on suoraan verrannollinen koulutustasoon. Riippuvuuden selitysytteudet saattavat kuitenkin olla varsin monisyiset. Suomalaisissa nuorisotutkimuksissa on havaittu aktiivisuuden kasautumistaipumus: jos nuori on aktiivinen jollakin alalla, hän on todennäköisesti aktiivinen toisillakin aloilla. Ehkä henkilön yleinen elinvoima ja aktiivaatiantaso säätelee aktiivisuuden vaihtelua kaikilla elämän aloilla? Koulu on tärkeä sosialisointi ohjaaja edistään monia sellaisia asenteellisia, tiedollisia ja taidollisia valmiuksia, jotka ovat esimerkiksi juuri urheilun harrastuksen ja myös penkkiurheilun edellytyksiä. Monet nuoret tutustuvat ensi kertaa esimerkiksi korikseen peruskoulussa ja koris on tässä mielessä ehkä enemmän kuin monet muut palloilulajit nimänomaan koulupeli. Tästä syystä, ja ottaen huomioon koriksen kompleksisen koodirakenteen, ei olekaan yllättävää, että korisharrastuksen ja yleisön koulutustaustan välillä on riippuvuutta ($r = .30$).

Mutta peliautuuko tämä riippuvuus myös penkkiurheiluun eri viihdetarkoituksissa? Tämä nähdään seuraavasta asetelmasta, jossa yleisön koulutustaustan ja penkkiurheilemisen eri viihdetarkoitusten riippuvuudet on ilmaistu korrelaatioker-toimen avulla:

	r	
jännityksen kokeminen	-.13	
piristys ja vaihtelu	-.09	Piriste
katsomon tunnelma	-.24	
<hr/>		
irti arkihuollista	-.11	
paineitten purkaminen	-.25	Varaventtiili
"aina kotiolut voittaa"	-.24	
<hr/>		
ystävien tapaaminen	-.20	Yhteisökuulumine
korisperheeseen kuulumine	-.24	
<hr/>		
suosikkijoukkueen voitto	-.24	Sijaismenestys
suosikkijoukk. jännääminen	-.16	
<hr/>		
taiturimaisuus	-.11	Valloviihde

Riippuvuussuhteiden merkittävin tunnuspiirre on niiden epäsuora verrannollisuus (= negatiivinen korrelaatio) eli mitä

enemmän on käyty kouluja, sitä vähäisempi paino annetaan luetelluille korispenkkiurheilun eri viihdetarkoituksille. Eli käänteisesti sanottuna: mitä lyhyempi opintie, sitä pätevämmiin luetellut viihdetarkoitukset selittävät yleisön korisklinnostusta. "Kirjanoppineilta" koris penkkiurheiluna näyttääkin kiinnostavan enemmän muista syistä!

Vastaaajille oli kyselylomakkeessa annettu mahdollisuus mainita jokin "muu syy" korispenkkiurheilemisen kiinnostavuuteen painoarvoineen. Näiden muiden syiden kiinnostavuus korreloituu positiivisesti koulutustaustaan (.11). Analysoitaessa niitä sisällöllisesti voitiin havaita niiden poikkeavan annetuista yleisluonteisista, erilaisiin elämäntarpeisiin liittyvistä syistä. Lähes kaikki kiinnostuksen syyt liittyvät itse koriksen peliluonteeseen. Muutamia näytteitä tällaisista syistä:

hyvä yhteispeli	donkit
tiukka peli	pelaajien kehitys
poika pelaa	tuomarityöskentely
pelisuoritukset	pelitaktiikka
huoltajan siirrot	oppii uusia kikkoja
pelaajien tilanneratkaisut	muistojen verestäminen
pelitapojen seuraaminen	sääntöjen tunteminen
	kiva katsella urheilua jne.

Nämä havainnot viittaavat siihen, että "kirjanoppineiden" viihtymys korispenkkiurheiluun perustuu enemmän itse koriksen peliluonteeseen, kun taas lyhyen opintien käyneiden kiinnostus palautuu enemmän elämäntarpeisiin ja yleisempiin viihdetarkoituksiin.

10.3.4. TUL/SVUL-yleisövertailu

Känekosken ja Kotkan korisyleisöt seurasivat TUL-kotijoukkueiden ja Suomen Koripalloliiton/SVUL vieraillevien joukkueiden välistä tutkimusottelua. Odotusten mukaisesti "TUL"- ja

"SVUL"-yleisöjen koulutustaustassa on eroja, jotka edelleen peilautuvat koriksen harrastuspohjan erilaisuutena:

TAULUKKO 18. TUL- ja SVUL-yleisöjen koulutustausta ja koriksen harrastuspohja (%)

<u>Koulutus - tausta</u>	TUL-yleisö (N=215)	SVUL-yleisö (N=235)
kansatai peruskoulu	37	16
keskiasteen koulutus	54	52
ylempi koulutus	<u>9</u>	<u>32</u>
	100	100
<u>Korishar - rastus</u>		
ei ole pelannut	67	49
on aikaisemmin	21	18
pelaa nykyisin	<u>12</u>	<u>33</u>
	100	100

SVUL-yleisön keskimäärin pidempi koulutusura on tarjonnut todennäköisesti paremmat edellytykset myös omakohtaiseen koris- harrastukseen. Koulutustaustan erilaisuus peilannee vuoro- taan elämäntaustojen erilaisuutta ja samalla erilaisia penk- kiurheilun viihdetarkoituksia?

TAULUKKO 19. TUL- ja SVUL-yleisöjen korispenkkiurheilun viihdetarkoitukset asteikkokeskiarvoina

		TUL (N=216)	SVUL (N=235)	N
Piriste	jännityksen kokeminen	3.2	3.0	440
	piristys ja vaihtelu	2.9	2.8	445
	katsomon tunnelma	2.9	2.1	442
Varaventtiili	irti arkihuolista	2.2	2.1	439
	paineitteen purkaminen	2.0	1.6	437
	"aina kotiolut voittaa"	1.1	1.0	432
Yhteisö- kuuluminen	ystävien tapaaminen	2.0	2.0	436
	"korisperheeseen" kuuluminen	2.0	1.8	437
Sijaismenestys	suosikkijoukkueen voitto	3.6	3.2	442
	suosikkijoukkueen jännäminen	3.5	3.1	448
Valloviihde	taiturimaisuus	3.3	3.2	443
Muu syy		3.1	3.6	106 (†)

Mitä suurempi keskiarvo, sitä suurempi tarkoituksen kiinnostavuus.

Karsinoidut eri viihdetarkoitusten kiinnostavuuserot taulukossa 19 viittaavat siihen, että TUL-yleisöä vetää koriskatsomoon SVUL-yleisöä voimakkaammin liittopatriotismi ja sen hehkuttamana "katsomon tunnelma" ja "paineitteen purkaminen". Näiden vetovoima näyttää ylittävän SVUL-yleisön suuremman kiinnostuksen korispenkkiurheiluun pelin itsensä vuoksi (ks. "muu syy" s. 44), mikä näkyy korispenkkiurheilun aktiivisuuserona:

Korispenkkurheilun useus	TUL, (N-216)	SVUL, (N-235)
	%	%
pari kolme kertaa viikossa	23	21
kerran viikossa	38	28
pari kolme kertaa kuukaudessa	27	23
kerran kuukaudessa	7	14
harvemmin	5	14
	<u>100</u>	<u>100</u>

11. Yleisön pelikäsitykset

Korisottelujen ominaisluonne voi tunnetusti vaihdella: jokin ottelu voi olla luonteeltaan "vauhtiottelu", toinen taas hidastempoinen. Globetrottersien näytösottelu on ennen muuta viihteellinen, kun taas sarjamestaruudesta kamppailtaessa ottelu säilyttyy helposti "kovaotteiseksi". On myös tunnettua, että eri joukkueilla voi olla ikäänkuin tavaramerkkinään erilainen pelitapansa tai pelikäsityksensä. Joukkueen pelikäsitys on usein määrätietoisen harjoittelun ja valmennuksen tulos ja sen johtoajatuksena on joukkueen menestys, mutta pelikäsityksellä on muitakin seuraamustarkoituksia kuin joukkueen menestyminen. Pelikäsityksellä voi olla syy-yhteys mm. koriksen yleisökiinnostavuuteen. Erilaiset pelikäsitykset vastaavine pelikäyttäytymisineen kiinnostavat penkkiurheiluyleisöä eri tavalla. Tutkimuksessa pyrittiin "tunnustelemaan" yleisön arvostuksen riippuvuutta erilaisista pelikäsityksistä siten, että vastaajat joutuivat asettamaan "tärkeysjärjestykseen" seuraavat viisi erilaista "pelitarkoitusta": viihteellisyys, rehti peli, kovaotteisuus, vauhdikkuus ja taidokkuus. Nämä pelikäsitykset määriteltiin ennakoilta lähinnä kahden perusteen mukaan: 1) pelikäsityksen on oltava realistinen, todellisuuspohjainen ja 2) pelikäsityksen on oltava omaleimainen, muista pelikäsityksistä erottuva. Miten hyvin valinnassa on onnistuttu, sen ehkä kritiikki ja/tai myöhemmät tutkimukset

osoittavat. Tässä oli tarkoituksena lähinnä vain kokeilla tällaisen lähestymistavan hedelmällisyyttä yleisökiinnostavuuden lähteiden pelkistämiseksi ja samalla vertailla yleisön ja pelaajien pelikäsitysten vastaavuutta. Tutkimushavainnot osoittavat, että yleisön pelikäsitykset ovat jokseenkin selkeästi jäsentyneet:

TAULUKKO 20. Yleisön pelikäsitysten tärkeysjärjestys

	T ä r k e y s j ä r j e s t y s					yht.	N
	1.	2.	3.	4.	5.		
<u>Pelikäsitys</u>							
taidokkuus	<u>41</u>	31	14	7	7	100	439
vauhdikkuus	23	<u>33</u>	28	12	4	100	440
rehti peli	24	20	<u>30</u>	20	6	100	441
viihteellisyys	8	11	19	<u>50</u>	12	100	437
kovaotteisuus	8	3	6	9	<u>74</u>	100	435

Yleisön pelikäsityksissä havaitaan yhtäältä melkoista vaihtelua esimerkiksi juuri tärkeimpien tarkoitusten valinnan osalta - mikään pelikäsitys ei saanut määränemmistön kannatusta - ja toisaalta taas voidaan todeta, että nimenomaan perinteiset urheilulliset tarkoitukset - taidokkuus, vauhdikkuus ja rehti peli - hallitsevat yleisön pelikäsitystä. Tämä urheilullisen pelikäsityksen hallitsevuus tulee vielä ilmeisemmäksi, kun yhdistetään kaksi ensimmäistä tärkeys sijaa, jolloin eri pelikäsitysten suhteellinen kannatus saa seuraavan painotuksen:

taidokkuus	72 %
vauhdikkuus	56 %
rehti peli	44 %
viihteellisyys	19 %
kovaotteisuus	11 %

Taulukosta 20 kannattaa panna merkeille myös, että peräti 74 % yleisöstä asettaa "kovaotteisuuden" pelikäsityksensä viimeiselle järjestyssijalle. Vaikka korisyleisö näyttää arvostavan yleisesti "vauhdikkuutta", se samalla torjuu "kovaotteisuuden" ($r = -.43$), mikä viittanee lähinnä väkivaltaiseen, "rumia temppuja" suosivaan pelikäsitykseen. Tässä suhteessa yleisön pelikäsitykset koriksessa ja lätkässä näyttävät eroavan toisistaan (lätkäyleisöstä 56 % katsoo, että kovaotteinen peli on nautittavaa katseltavaa ja 54 % on sitä mieltä, että erotuomareiden tulisi sallia nykyistä kovempia otteita (emt. s. 20-21). Nämä pelikäsitysten eroavuudet heijastanevat myös lajien yleisörakenteessa olevia eroja. Pelikäsityksistä "taidokkuus" ja "kovaotteisuus" edustavat läheisyys-etäisyysulottuvuudella äärikäsityksiä ($r = -.60$). Läheisempiä pelikäsityksiä edustavat yhtäällä "taidokkuus" ja "vauhdikkuus" ($r = .30$) ja toisaalta "viihteellisyys" ja "kovaotteisuus" ($r = .17$).¹⁾

Tutkittaessa pelikäsitysten riippuvuutta yleisörakennetta kuvaavista muuttujista voitiin havaita lähinnä seuraavat yhteydet (kuvataan asteikkoarvojen avulla; mitä pienempi lukuarvo, sitä enemmän arvostetaan):

Sukupuoli.

Naiset arvostavat miehiä enemmän "taidokkuutta" (n 1.9/ m 2.1) ja "rehtiä peliä" (n 2.3/ m 2.7); miehet vastaavasti arvostavat enemmän "viihteellisyyttä" (n 3.7/ m 3.4)

Koulutustausta.

Kouluja enemmän käyneet arvostavat enemmän "taidokkuutta" (2.0/2.3) ja "vauhdikkuutta" (2.3/2.5), kun taas vähemmän kouluja käyneet arvostavat enemmän "rehtiä peliä" (!) (2.4/2.8): vastaavista koulutustaustan eroista

1) Koska pelikäsitysten välillä on tärkeysjärjestykseen asettamisesta johtuvaa teknillistä riippuvuutta, korrelatiokertoimet eivät anna oikeaa kuvaa eri pelikäsitysten välisistä riippuvuussuhteista.

johtuen TUL-yleisö arvostaa enemmän "rehtiä peliä" kuin SVUL-yleisö (2.4/2.8) ja SVUL-yleisö puolestaan "vihteellisyyttä" enemmän (3.4/3.6). Korista itse pelaavat tai sitä aikaisemmin harrastaneet arvostavat enemmän "kovaotteisuutta" (4.2/4.4) ja "maallikot" taas "rehtiä peliä" (2.5/2.9)!

Korisiharrastus.

Myöhemmin on mielenkiintoista verrata yleisön ja pelaajien pelikäsitysten vastaavuutta. Yleisön urheilullisesti painotunut pelikäsitys tuskin merkitsevästi poikkeaa pelaajien käsityksestä muokkaahan osaltaan itse peli myös yleisön pelikäsityksiä.

Edellä on tarkasteltu yleisön pelikäsitysten vaihtelua ja suosituimmuutta. "Pelikäsitys" ikäänkuin pelkistää moniulotteisen pelitapahtuman ja määrittelee sen eetoksen, pelin hengen. Jokainen kilpailutapahtuma jokaisessa lajissa käsittää kuitenkin monia sellaisia rakenne-elementtejä, jotka osaltaan vaikuttavat kilpailutapahtuman kiinnostavuuteen. Näitä korisottelun rakenne-elementtejä ja niiden merkitystä koriksen yleisön kiinnostavuuden kannalta on pyritty jäljittämään seuraavassa taulukossa.

TAULUKKO 21. Korisottelun rakennepiirteiden yleisökiinnostavuus (%)

Rakennepiirre	Yleisökiinnostavuutta			N
	lisää %	ei vaikutusta %	vähentää %	
pelitaituruus	99	1	-	446
vauhtipeli	99	1	-	447
hyvä yhteispeli	99	1	-	448
sinnikäs yrittäminen	97	3	-	446
ottelutasaväkisyys	94	4	2	444
pelihuumori	94	6	-	442
harhautukset	90	9	1	446
levypallokamppailu	89	11	-	445
kaukokorit	84	13	3	445
musta ulkomaalaispelaaja	79	16	5	445
show-peli	67	18	15	443
valkoinen ulkomaalaispelaaja	65	28	7	444
yleisön kannustus	51	46	3	442
pelaajavaihdot	38	51	11	442
vapaaheitot	33	57	10	443
yleisön herjat	21	33	46	440
kovaotteinen peli	30	23	47	444
protestointi tuomiosta	20	32	48	444
pelikatkot	8	38	54	442
pelaajien riitely	11	18	71	442

Yleishavaintona voidaan todeta, että useimmat korisottelun rakennepiirteet taulukossa 21 yleisön selvän enemmistökäsityksen mukaan lisäävät pelin kiinnostavuutta ja lähinnä vain pelaajien tai yleisön oma epäurheilijamainen käyttäytyminen - riitely, herjat, protestointi - ja ottelun keskeytykset, pelikatkot, sekä kovaotteinen peli jäävät yleisöäänestyksessä miinuspuolelle eli vähentävät pelin kiinnostavuutta. Oman yleisönsä käsityksissä koris saa pelinä

ja penkkiurheiluviihteenä varsin myönteisen kuvan. On merkille pantavaa, että koriksenkin kohdalla "kovaotteisuus" pelitapana polarisoi yleisökiinnostuksia puolesta ja vastaan: 30 % pitää "kovaotteisuutta" pelin kiinnostusta lisäävänä ja 47 % taas sitä vähentävänä piirteenä. Lätkän osalta tämä todettiin jo aikaisemmin. Mainittakoon vielä, että lätkkötöteluissa useimmin käyvät kannattavat myös kovaotteisempaa peliä (emt. s. 37). Onko niin, että "syödessä ruokahalu kasvaa" ja että kova peli vaatii lisää kovuutta, väkivalta lisää väkivaltaa? Sama pätee ehkä myös "hyvässä" ja niin muodoin esimerkiksi taidokkuus vaatii lisää taidokkuutta.

Edellä havaittiin, että korisyleisö arvostaa eniten urheilullisia pelikiinnostuksia. Myös pelin kiinnostavuutta lisäävät rakennepiirteet käyvät hyvin yksin yleisön pelikiinnostusten kanssa ja "pelitaituruus", "vauhtipeli", "sinnikäs yrittäminen" ja "hyvä yhteispeli" saavat lähes yksimielisen kannatuksen pelin kiinnostavuuden piirteinä. Ja koska yleisö "elää" pelin vauhdikkuudesta, pelikatkot eivät ole sen mieleen. Sitävastoin pelaajavaihdot ja vapaahetot "pelikatkoina" eivät tunnu yleisemmin häiritsevän yleisöä - ehkä siitä syystä, että niillä on tietty reaalin merkityksensä itse pelituloksen kannalta.

Yleisökiinnostukseen liittyy vielä mielenkiintoinen paradoksi: kilpailun jännittävyyttä eli "ottelutasaväkisyyttä" pidetään yleisesti kiinnostavuutta lisäävänä piirteenä (94 %), mutta kuten on todettu, "suosikkijoukkueen voitto" ja sen "puolesta jännäminen" ovat myös penkkiurheilun keskeisimpiä viehtymyksiä. Yleisön ja penkkiurheilun nautinnon huippu lieneekin tilanne, jossa oma suosikkijoukkue äärimmäisen tasaisessa ja loppuun saakka arvaamattomassa ottelussa voittaa pelivastustajan, joka ennakoarvioinnin mukaan on vahvempi! Kaikissa palloilulajeissa tiedetään, että sarjan tasaväkisyys on yleisökiinnostuksen säilymisen kannalta tärkeää ja että "heittopussit" ovat omiaan aikaansaamaan yleisökadon katsomoissa.

12. Koristason yleisöarviointi

Edellä on pyritty jäljittämään niitä koriksen yleisiä pelikäsityksiä ja yksityisiä rakennepiirteitä, jotka yleisökiinnostavuuden kannalta ovat merkityksellisiä. Tähänastisessa tarkastelussa päähuomio on kiinnitetty kysymykseen, mikä yleisöä koriksessa kiinnostaa. Nyt siirrytään kysymykseen, miten hyvin nykypäivän koris pystyy antamaan vastinetta tälle kiinnostukselle, ts. miten hyvää tai huonoa korista yleisön käsityksen mukaan sille tarjotaan.

12.1. Koriksen hyvät ja huonot piirteet

Korisottelujen "tason ja joukkueiden yleisen pelisuoritusten" arvioiminen suoritettiin 5-luokkaisella asteikolla "huono - melko huono - vaikea sanoa - melko hyvä - hyvä" pelin eri rakennepiirteiden osalta. Taulukossa 22 arvioinnin tulokset on pelkistetty ja ryhmitelty lähinnä vastaavien pelikäsitysten mukaan.

TAULUKKO 22. Koriksen rakennepiirteiden tasokkuus (%)

	Suoritus taso				N
	hyvä	vaikea sanoa	huono	100	
<u>Taidokkuus</u>					
a) <u>Yleinen pelitaito</u>					
joukkuepeli (yhteispeli)	80	9	11	100	441
pallotaiturus	66	16	18	100	443
syöttöpeli	64	17	19	100	440
pelitaktiikka	61	24	15	100	443
b) <u>Hyökkäys ja puolustus</u>					
paikkapuolustus	69	17	14	100	441
miesvartiointi	67	13	20	100	444
kaukoheittopeli	62	16	22	100	442
levypallopeli	59	16	25	100	443
harhautustaito	58	20	22	100	446
syöttökätköt	48	21	31	100	439
heittototunnat	31	27	42	100	340

TAULUKKO 22 jatkuu

	S u o r i t u s t a s o				100	N
	hyvä	vaikea nainoa	huono			
<u>Vauhdikkuus</u>						
pelitempo (pellivauhti)	68	11	21	100	446	
hyökkäyspelin nopeus	68	10	22	100	447	
<u>Rehti peli</u>						
pelin henki	76	17	7	100	442	
yleinen käytös	62	17	21	100	444	
sääntökunnioitus	57	17	26	100	442	
valmentajien käytös	57	16	27	100	442	
fair play	54	29	17	100	427	
<u>Viihteellisyys</u>						
pelihuumori	44	20	36	100	441	
showmaisuus	22	30	48	100	437	
<u>Sinnikkyys</u>						
yrityshalu	79	11	10	100	439	
puolustustahto	58	19	23	100	442	
pelikestävyys	57	15	28	100	442	
sinnikkyys	55	21	24	100	439	
<u>Pelidramatiikka</u>						
ottelujännittävyys	84	7	9	100	446	
yllätyksellisyys	54	20	26	100	439	
dramatiikka	50	37	13	100	437	
<u>Muut piirteet</u>						
erotuomaritoiminta	30	19	51	100	441	
yleisöhuolto	48	21	31	100	439	

Taidokkuus.

Aikaisemmin todettiin, että eri pelikäsitteistä yleisö arvostavi eniten "taidokkuutta" ja toiseksi eniten "vauhdikkuutta". Koris on korostetusti taitopeli ja koristaidon monista komponenteista "joukkue- eli yhteispelin" taito saa eniten "hyviä" ja puolustuspeliin kuuluvat "syöttökaton" ja "heitto- torjunnan" taidot eniten "huonoja" arvolauseita.

Vauhdikkuus.

Yleisön selvä enemmistö arvioi koriksen vauhdikkuuden "hyväksi".

Rehti peli.

Enemmistö pitää myös koriksen "rehdin pelin" tasoa hyvänä. Kuitenkin 1/4 yleisöstä arvioi pelaajien "sääntökunnioituksen" ja valmentajien käytöksen (!) huonoksi.

Viihteellisyys.

"Pelihuumorissa" ja koriksen "showmaisuuksessa" nähdään yleisesti puutteita. Kun tässä koriksen tasoarvioinnissa on kysymys itseasiassa hyvä-huono-ulottuvuudesta, pelihuumorin ja showmaisuuksien puutteet merkitsevät sitä, että osa yleisöstä odottaa koriksen pelikuvaan enemmän huumoria ja viihdettä.

Sinnikkyys.

"Kovaotteisuutta" ja/tai sen rakennepiirteitä ei voida polarisoituneen arvosisältönsä vuoksi arvioida käytetyn asteikon avulla ("hyvä"/"huono"). Kovaotteisuuden sijasta tässä yhteydessä arvioidaankin pelaajien "sinnikkyyttä", peliyritteliäisyyttä, joka kuuluu kilpaurheilun perusolemuksen ja Warren P. Fraleigh'n mukaan "hyvän kilpailun" moraalisin perusteisiin.¹⁾

Yleisön enemmistö pitää joukkueiden yritteliäisyyttä ja varsinkin "yrityshaluja" (79 %) hyvänä. Toisaalta havaitaan, että 28 % arvioi joukkueiden ja pelaajien pelikestävyys tasoiltaan huonoksi.

Pelidramatiikka.

Englantilainen Eric Dunning on kiinnittänyt erityistä huomiota "jännitystasapainon" säilymisen merkitykseen kilpailun kiinnostavuuden tärkeänä ehtona. Ottelun tasaväkisyys, yllättävät tilannevaihtelut, sattuman oikuttelu koriinheitoissa ja lopputuloksen säilyminen arvaamattomana viime minuuteille saakka yms. tekijät antavat ottelulle yleisöä kiinnostavaa dramatiikkaa. Yleisön arvioinnin mukaan koriksen "ottelujännitteisyys" koetaan yleisesti hyväksi joskohtakin monet kaipaavat "yllätyksellisyyttä".

1) Warren P. Fraleigh, Right Actions in Sport - Ethics for Contestants, Human Kinetic Publishers, Champaign, Ill., 1984, s. 58-60.

Muut ominaispiirteet.

Pallopeleissä yleensä ja koriksessa erityisesti ottelutilanteen jatkuksen ja valvonta edellyttävät pelin johtamista. Tämän vuoksi erotuomarien toiminta kuuluu olennaisesti pelin rakenteeseen. Ottelusujuvuus, mutta myös ottelun urheilullisen tarkoituksen oikeudenmukainen toteuttaminen voi koriksen kaltaisessa pelissä, jossa kontakti vastapelaajaan on periaatteessa kiellettyä, mutta käytännössä sallittua, riippua hyvinkin ratkaisevasti juuri tuomaritoiminnasta. Yleisöarvioinnin mukaan erotuomaritoiminta saa eniten arvostelua osakseen: yleisön enemmistö (51 %) pitää sen tasoa huonona! Yleisön viihtyvyyteen vaikuttaa osaltaan se, miten hyvin yleisöpalvelu, "yleisöhuolto", on järjestetty. Lähes puolet pitää sitä hyvänä ja 1/3 huonona.

Jos pelin rakennepiirteiden joukosta poimitaan ne piirteet, joiden tasoa yleisö eniten arvostelee, luettelo on seuraavanlainen:

	huono (%)
erotuomaritoiminta	51
showmaisuus	48
heittotorjunnat	42
pelihuumori	36
syöttökatkot	31
yleisöhuolto	31
pelikestävyys	28
valmentajien käytös	27
yllätyksellisyys	26
sääntökunnioitus	26 jne.

Vaikka monen rakennepiirteiden kohdalla yleisön kanta perustuu selvään enemmistöön, esiintyy myös runsaasti arvioinnin vaihtelua. Keskimäärin 10-20 % vastaajista ei ole pystynyt suorittamaan lainkaan arviointia (ks. taulukossa 22 "vaikea sana"-sarake) ja poikkeuksellisen suuri näiden osuus on

sellaisten piirteiden kohdalla kuin "heittotorjunnat" (27 %), "fair play" (29 %), "showmaisuus" (30 %) ja "dramatiikka" (peräti 37 %), mikä ehkä viittaa siihen, että piirteiden sisältömerkitys on jäänyt epäselväksi. Toisaalta kantaa ottavien yleisesti korkea prosenttiluku (80-90 %) viittaa siihen, että korisyleisön asiantuntemus on ilmeisen hyvä.

12.2. Yleisöarvioinnin viitekehykset

Koriksen eri piirteiden yleisöarviointia tarkasteltiin edellä ikäänkuin nämä arvioinnit olisivat toisistaan riippumattomat, vaikka ne taulukossa olikin ryhmitelty "pelikäsitysten" mukaan. Mutta ovatko nämä koriksen ominaispiirteet arvioinnin kohteena toisistaan riippuvia ja jos ovat, mikä on sen perusta?

Koska jotkut käytetyt ominaispiirteet ovat jo merkityssisällöltään limittäisiä - esim. "säätökunnioitus" ja "fair play" - suoritettiin korrelaatio- ja faktorianalyysi riippuvuussuhteiden paljastamiseksi. Faktorianalyysi tuottikin seuraavat, lähinnä eri "pelikäsityksiin" palautuvat riippuvuus-suhteet koriksen rakenne- ja olemuspiirteiden välillä (asetelmassa vain rotatoidut faktorit kärkimuuttujineen; ks. liite 5):

FAKTORI I		FAKTORI II		FAKTORI III	
" <u>Vauhdikkuus</u> "		" <u>Taidokkuus</u> "		" <u>Pelidramatiikka</u> "	
hyökkäyspelinopeus	70	syöttöpeli	59	ottelijännittävyys	73
pelitempo	63	levypallopeli	58	dramatiikka	59
yhteispeli	57	helittototjunnat	58	yllätyksellisyys	46
pelikestävyys	51	syöttökätköt	51		
yrittäjähalu	48	kaukoheittopeli	51		
pelin henki	47	pelitaktiikka	46		
harhautustaito	47	pallotaituruus	32		
pallotaituruus	47				
miesvariointi	42				
sinnikkyys	40				
FAKTORI IV		FAKTORI V		FAKTORI VI	
" <u>Viihteellisyys</u> "		" <u>Käytös</u> "		" <u>Rehti peli</u> "	
showmaisuuks	67	valmentajan käytös	59	fair play	56
pelihuumori	48	yleisöhuolto	50	sääntökunnioitus	41
		yleisön käytös	44	pelin henki	41
		erotuomaritoiminta	19	yleisön käytös	18

13. Koriksen olemussisältö

Urheilulajit erottuvat toisistaan ulkoisten erityispiirteittensä perusteella. Siten esimerkiksi jousiammunta, rytmillinen kilpavoimistelu ja koris erottuvat selvästi toisistaan ulkoisen muotonsa perusteella. Lajin ominaisleimainen muoto voidaan palauttaa sen konstitutiivisiin sääntöihin, jotka määrittelevät lajin urheilullisen tarkoituksen, paremmuuden määräytymisen perusteet, paremmuuden tavoittelun hyväksytyt ja kielletyt keinot sekä lajin väline- ja tilanormit. Muuttamalla konstitutiivisia sääntöjä, muutettiin lajin muotoa. Selväshypyn muoto muuttui, kun sallittiin lasikuituseipäät, korkeushypyn muoto muuttui, kun keksittiin ja sallittiin "floppaus", murtomaahiihdon muoto muuttuu, jos ja kun sallitaan luistelutyylit.

1) Lajien kehitys, "tuotekehittäminen", perustuu konstitutiivisten sääntöjen muutoksiin. Kansainvälisissä lajeissa tämä tuotekehittäminen on yleensä vitkaista, koska lajit ovat institutionaalistuneet ja saaneet itselleen arvoisia piirteitä ja lisäksi päätöksentekokoneisto on raskassuolainen ja byrokraattinen.

Urheilulajilla on ulkoisen muotonsa ohessa myös sisäinen o l e m u k s e n s a, elämyksellinen luonteensa ja myös - "luonnevikansa". Kun etsitään selitystä eri lajien harrastuksen tai penkkiurheilun vaihtelulle eräänä tärkeänä (ellei tärkeimpänä!) lähteenä on tämä lajin kokemuksellinen sisältö. Kun muoto antaa lajille objektiivisen identiteetin, ominaisleiman, olemus määrittelee sen miellesisällön, subjektiivisen identiteetin. Jousiampujan elämykset määrittelevät jousiampunnan olemuksen, yleisön elämykset korisottelussa koriksen olemuksen penkkiurheiluna ja pelaajien elämykset sen olemuksen harrasteena. Lajin muoto säätelee sen olemussisältöä. Jos laji muotonsa perusteella kuuluu esimerkiksi vuorosuoritteisiin yksilölajeihin, kuten hyppy-lajit, sen eettis-sosiaalinen olemussisältö jää varsin köyhäksi verrattuna esimerkiksi koriksen kaltaisiin joukkuelajeihin.

13.1. Vaihtelun lähteet

Urheilun olemussisällössä esiintyy paitsi lajien välistä vaihtelua, myös lajin sisäistä vaihtelua. Tätä vaihtelua aikaansaavat ainakin seuraavat tekijät:

1. Kulttuuritausta

Eri kulttuureissa ja alakulttuureissa korostuvat erilaiset arvostukset ja "merkitykset", jotka vuorostaan heijastuvat erilaisina urheilukäsityksinä ja jopa samojen lajien olemussisällön erilaisena kokemuksena.¹⁾ Yhteiskunnallinen luokkakulttuuri voi samasta syystä painaa leimansa penkkiurheilun olemukseen esimerkiksi, jos ottelu koetaan kahden

1) Kiinalainen käsitys urheilusta: "ystävyyden ensin, sitten voitto" poliittis-kulttuurilaisena arvoperusteena todennäköisesti säilyttää myös kiinalaisten urheilijoiden kokemuksia kilpailusta. Edelleen tutkimukset esimerkiksi navajo-intiaanien koris-käsityksistä osoittavat erilaisen kulttuuritaustan merkityksen lajin olemuksen mieltämisessä. Huolimatta siitä, että navajot pelaavat korista samoin säännöin kuin valtakulttuurin amerikkalaiset, he kokevat sen merkityksen ennen kaikkea ryhmäsidonnaisuuden edistäjänä; Maria T. Allison, *Competition and Cooperation: A Sociocultural Perspective*; *International Review of Sport Sociology*, Vol 3-4, 1980 s. 93-103.

valtataistelua käyvän ideologisen leirin "paremmuuskamppaluna".¹⁾ Luonnollisesti myös erilainen koulutustausta arvostuksia ja käsityksiä muokkaavana prosessina voi olla tällainen väliintuleva kulttuuritekijä, joka osaltaan vaikuttaa todellisuuskäsityksiimme ja niinpä myös urheilun olemussisältöön ja sen erilaiseen mieltämiseen.

2. Kilpailueetos

"Pelin henki" voi vaihdella ja esimerkiksi joukkuerien erilainen, valmennuksen ja harjoittelun sisältämä "pelikäsitys" sävyttää osaltaan sekä pelaajien että katsojien pelikokemuksia. "Kovaa peliä" ja aggressiivisia otteita suosivat joukkueet virittelevät erilaisia elämyksiä kuin toisenlaiseen pelikäsitykseen menestyksensä rakentavat joukkueet.

3. Vaatimustaso

Kilpailun kiristyessä ja vaatimustason noustessa urheilun luonne ja olemussisältö on huippu-urheilussa muuttunut. Oltuaan aikaisemmin vapaa-ajan harraste, urheileminen on huipputasolla muuttunut usein päätoimiseksi työksi. On ilmeistä, että urheilun ammattimaistuminen painaa leimansa myös sen olemussisältöön. Pallon vaativuus eri sarjatasolla vaihtelee ja on todennäköistä, että esimerkiksi koriksen elämyksellinen sisältö on erilainen eri sarjatasoilla.

4. Kokemuksen välittömyys

Lajin olemussisällön mieltäminen riippuu myös sen tiedollisen koodiston hallinnasta. Jonkin lajin vähimmäis-

1) Tämä poliittinen taustatekijä heijastuu selvästi esimerkiksi jääkiekon ja pesäpallon yleisörakenteessa ja yleisön joukkuesamaistumisessa ottelulissa, joissa on vastakkain eri järjestöleireihin (SVUL ja TUL/TUK) kuuluvat joukkueet; ks. Iso-Ahola emt. ja Kiviaho-Musikkamaa emt.

kiinnostavuuteen penkkiurheiluna saattaa riittää lajin urheilullisen tarkoituksen ja toiminta-ajatuksen tuntemus, kun usein vasta lajin syväkoodien hallinta, asiantuntemus, pystyy virittämään sen kaikki elämysulottavuudet harrasteena tai penkkiurheiluna. Tämän perusteella on luultavaa, että koriksen olemussisältö penkkiurheiluna vaihtelee myös yleisön omien henkilökohtaisten harrastuskokemusten mukaan.

5. Persoonallisuus

Lajin olemuksen mieltämistä sävyttää myös henkilön persoonallisuus. Persoonallisuutemme on erilaisen perimän ja erilaisten ympäristövaikutteiden tulos. Persoonallisuuden temperamentti-, luonne- ja arvostuserot vaikuttavat käsityksiimme urheillemisesta ja yksilöllistä persoonallisuuttamme toteutamme paitsi lajivalinnoissa, myös lajien "sisällä", niiden olemussisältöjen erilaisessa mieltämisessä: joku etsii koriksesta esteettistä elämystä, toinen ehkä jännitystä ja dramatiikkaa.

Huolimatta siitä, että lajin subjektiivinen olemussisältö voi vaihdella suurestikin näiden monien ympäristö- ja persoonallisuustekijöiden ansiosta, on perusteltua olettaa, että eri lajella on kuitenkin erityisluonteensa ja urheilullisen tarkoituksensa perusteella tietty lajityypillinen olemussisältönsä. Vaikka esimerkiksi nyrkkeilyottelu voidaan elämyksellisesti kokea eri tavalla, aggressiivon elämys kuuluu "tyypillisesti" nyrkkeilyn olemukseen ja nimenomaan siksi, että "väkivalta" kuuluu jo määritellyn mukaan nyrkkeilyn lajimuodon urheilulliseen tarkoitukseen.

13.2. Olemussisällön komponentit

Urheilun olemusta on tutkittu pääasiassa filosofian

viitekehyksestä; empiirisessä tutkimuksessa on kartoteltu lähinnä urheilullisen motiiveja ja arvostuksia urheilun yleisen olemusnäkökulman kuvantajina. Eri lajien olemussisällöt on toistaiseksi tutkittu varsin niukalti, ja vertailut eri lajien olemussisällöjen välillä puuttuvat. Tutkimattoman tehtävän edessä tutkija joutuu pohtimaan sekä substanssi- että menetelmäkysymyksiä ja tekemään näitä koskevia hankalia ratkaisuja. Substanssia eli itse olemussisältöä koskevassa pulmassa on kysymys mm. siitä, miten tämä olemussisältö olisi rajattava ja määriteltävä, jotta olisi mahdollista verrata eri laji enolemusta keskenään. Urheilun miellessä säällön rajaamisessa käytettiin hyväksi käyttäytymisen yleistä komponenttirakennetta ja toisaalta 1970-luvun lopulla tutkijan keräämiä lausumia eri lajien harrastajien lajikoemuksista ja -elämyksistä.¹⁾

Urheilun ja urheilulajien olemuksen käsitteellistäminen on erinomaisen pulmallinen ja samalla kuitenkin urheilullisuuden käsittelemisen kannalta perustavanlaatuisen kysymys. Urheilutapahtuma l i t k u n t a kulttuurin alueella koostuu liikkeistä, joilla urheilun todellisuuteen ja kilpaurheilun piiriin kuuluvina sekä tietyn urheilulajin muotojen säätelemänä annetaan erityisiä m e r k i t y s s i s ä l t ö j ä, ts. niitä tulkitaan mainituissa yhteyksissään erilaisin merkityksin. Joku klerteinen volttilisari ja ilman näitä yhteyksiä edustaa vain "mieletöntä pyörimistä", mutta taitovoimistelun ja kilpailun yhteydessä se saa merkityssisältönsä; se käsitteellistetään ja käsitetään. Tuollainen volttilisuoritus voi saada sillon vaikkapa uskalluksen, taituruuden, esteettisyyden tai

1) Tämä elämysten keruu suoritettiin liikunnan opiskelijoiden avulla. Vastausärsykkeenä oli tietty urheilulaji ja opiskelijan piti jollakin laatusanalla luonnehtia lajin harrastuksen olennaista elämystä. Kaikkiaan näitä elämyksiä kuvaavia laatusanoja kertyi yli 100, joista valittiin yleisimmät kuvaamaan urheilun miellessä sisältöjen koko vaihtelualetta.

etevämmyyden merkityssisältöjä riippuen sekä urheilu- että tulkitsijaspesifisistä koodeista.

Urheiluun (ja urheilulajien) olemussisällön vaihtelua rajat-
tiin tutkimuksessa seuraavien sisältöalueitten mukaan:

1. Tunnealue Erilaiset tunnetilat ja niiden virittyneisyyden aste (voimakas - heikko).
Esimerkiksi "leikinomainen", "pitkäväteinen", "kaunis", "myönteinen"
2. Moraalialue Erilaisten eettisten ihanteiden, periaatteiden ja suhteiden virittyneisyys.
Esimerkiksi "rehellinen", "sääntökunnioitus", "epäterveellinen", "ihanteeton", "väkivaltainen"
3. Kompleksisuus Rakennevaihtelun - yksinkertainen/monimutkainen - aikaansaama tilannevaihtelu ja -kompleksisuus.
Esimerkiksi "tilanneköyhä", "alkeellinen", "joukkuepeli", "yllätyspitoinen"
4. Tiedollinen alue Tiedollisen hallinnan merkittävyyden vaihtelu ja älyllisen komponentin virittyneisyys.
Esimerkiksi "älyperäinen", "tämä iikkäköyhä", "pölysiimä"
5. Yhteiskunnallinen alue Yhteiskunnallis-poliittisten merkityssisältöjen kytkeminen urheiluun.
Esimerkiksi "maskuliininen", "eliittinen", "kaupallinen", "porvarillinen"

Urheilulajien elämyksellinen sisältö on käsitetty tässä kuvausmallissa moniulotteiseksi ilmiöksi, jossa eri komponenttien kohdalla voi esiintyä paitsi määrällistä niin myös laadullista vaihtelua. Jotkut lajit yleisurheilun kenttälajien tapaan voivat olla vaikkapa "eettisen olemussisällön" suhteen köyhiä, kun taas samainen komponentti voi virittyä voimakkaasti esimerkiksi joukkuelajelissa. on tärkeää tehdä ero yhtäältä lajien välisten lajityypil-

llisten ja lajiehtoisten olemussisältöjen ja toisaalta tulkit-sijaehtoisten, ympäristöstä ja persoonallisuudesta riippu-vien olemussisältöjen vaihtelun välillä. Edelliset, laji-tyypilliset olemussisällöt ovat riippumattomat tulkit-sijan persoonallisuuden ja kulttuuritaustan vaihtelusta eli nämä olemussisällöt määräytyvät lähinnä lajin muodon ja urheilullisen tarkoituksen mukaan, kun taas jälkimmäisessä lajin olemussisältö määräytyy lisäksi myös tulkit-sijan erilaisten persoonallisten tulkintojen ja tarve- ja elämysodotusten mukaan. Niinpä esimerkiksi koris-joukkue-pelinä on lajiolemukseltaan "sosiaalinen", mutta sille voidaan antaa persoonallisen tulkinnan ja katsomuksen perusteella vaikkapa "amerikkalaisuuden" tai "kapitalismin" symbolisia merkityssisältöjä! Edellinen olemustulkinta on lajityypillinen, jälkimmäinen taas tulkit-sija- ja kulttuuriehtoinen. Kummatkin urheilun ja urheilulajien olemus-sisältöjen tulkinnat ovat tutkimuksen ja urheilun käsit-tämisen kannalta merkityksellisiä.

13.3. Menetelmällinen kokeilu

Urheilun ja urheilulajien elämyksellisen olemussisällön empiirinen kuvaus edellyttää jo fenomenologista, tulkit-sijakeskeistä lähestymistapaa. Urheilun olemussisältöjen kompleksisuus taas synnyttää "rumsauden pulman", joka ko-rostuu nimenomaan tällaisessa kokeilevassa eli eksplora-tiivisessä tutkimuksessa. Urheilun olemussisältöähän on pää-asiassa tutkittu vain yleisellä - eikä lajien - tasolla ja tällöinkin pääasiassa filosofisin menetelmin ja kes-kittyen yhden tai kahden olemuskomponentin, kuten leik-kielementin, taidollisen tai eettisen komponentin sisäl-töihin. Ottaen huomioon tutkimuksen resurssit ja sen alus-tavan luonteen tutkimustehtävän menetelmäratkaisuksi va-littiin ns. semanttisen differentiaalisen menetelmä eli merkityserotesti. Tämän tutkimuksen sovellutuksessa lajien olemussisältöjen vaihtelua kuvataan vastakkaisten

laatusanaparien avulla siten, että tulkitsija voi tehdä erotteluja 7-luokkaisen kuvausasteikon avulla. Kyselylomakkeen esimerkki valaissee menetelmää:

Arviot havaintojesi perusteella koripalloilun peliluonnetta alla luoteltujen laatusanaparien avulla. Jos laatusanapari olisi esim. "kallis - halpa", numerot viittaavat aste-eroihin seuraavasti:

- 1 = hyvin kallis
- 2 = melko kallis
- 3 = pikemminkin kallis kuin halpa
- 4 = yhtä paljon molempia, vaikea sanoa
- 5 = pikemminkin halpa kuin kallis
- 6 = melko halpa
- 7 = hyvin halpa

Kuten jo on todettu, laatusanapari pyrittiin valitsemaan eri-lajispesifisesti, jotta niitä voitaisiin käyttää lajien väliseen vertailuun eikä vain kuvaamaan korispelin olemusta.¹⁾

Myöhemminkin on lajittasolla tehty vastaavanlaisia tutkimuksia, mutta jotta saataisiin selvitystä ja selitystä näihin eri lajien "sukulaisuussuhteisiin", on porauduttava syvemmälle eli on tutkittava lajien olemussisältöjä, niiden yhtäläisyyksiä ja erilaisuuksia, mihin juuri tässä tutkimuksessa a l u s t a v a s t i tähdätään. Koska urheilun olemus on yleensä ja eri lajien olemus erityisesti erinomaisen kompleksinen ilmiö, pitkän tähtäyksen

1) Kiinnostukseni urheilulajien vertailuun juontaa alkunsa 1950-luvun lopulla suorittamastani tutkimuksesta, jossa pyrittiin korrelaatio- ja ryväsanalyysin keinoin selvittämään eri lajien kiinnostavuutta oppikoululaisten keskuudessa. Koriksen kiinnostavuus kytkeytyi muuten oppikoululaisilla selvästi muiden joukkuelajien kiinnostavuuteen sekä samalla henkilöurheilun ja pojilla myös "kilpailemisen" yleiseen kiinnostavuuteen; The Preferences of Physical Activities in Finnish High School, Research in School Physical Education, Report of a Conference held at Vierumäki, 19-21 July, 1961, s. 101, 108.

tutkimusohjelmassa tutkimusapparaatin kehittämiseen pitäisi kiinnittää erityistä huomiota erityisesti esitutkimusten avulla. Tähän ei tässä ollut mahdollisuuksia ja välineistö jäi kömpelöksi sekä pätevyydeltään ja luotettavuudeltaan puutteelliseksi. Tutkimus jäi tässä suhteessa kokellun asteelle.

13.4. Korispenkkiurheilun profiili

Koska tarkastelussa ollaan nimenomaisesti kiinnostuneita koriksen lajityypillisestä olemussisällöstä penkkiurheiluna laatuerosteikon frekvenssiltaan suurinta luokkaa käytetään luonnehtimaan tätä "tyypillistä olemusta". Kuvaaajaan on merkitty myös asteikkokeskiarvot.

Korispenkkurheilun olemusprofiili
(keskiarvopisteet ja suurin luokkafrekvenssi %)

	1	2	3	4	5	6	7	
<u>Tunnetusalue</u>								
leikkimielinen			32					vakava
kiinnostava	50							pitkäväteinen
iloinen		30						vakava
hauska		42						ikävä
tuntematon		39						tuntematon
miellyttävä		46						epämiellyttävä
myönteinen		39						kielteinen
esteettinen				42				epäesteettinen
kaunis			30					ruma
<u>Moraalialue</u>								
ihanteellinen			29					ihanteeton
ylevämielinen				49				halpamielinen
sopuisa				37				riitaisa
ystävällinen				35				vihamielinen
rohmea		38						epärohmea
pehmeä					37			kova
rehti		37						epärehti
oikeamielinen			36					väärämielinen
rohellinen			29					vilpillinen
turvallinen			34					vaarallinen
terveellinen	38							epäterveellinen
väkivaltaton			27					väkivaltainen
sosiaalinen		29						minäkeskeinen
tasa-arvoinen				29				eriarvoinen
<u>Kompleksisuus</u>								
nopeampi			37					hidastempi
joukkuekorosteinen			27					yksilökorosteinen
yllätyksellinen			32					yllätyksetön
tilannekas	47							tilanneköyhä
kehittänyt			48					alkeellinen
<u>Tiedollinen alue</u>								
älyperäinen			39					epä-älyllinen
helppoajainen			25					vaikottaajainen
taktiikkakas	38							taktiikkaköyhä
monimutkainen			27					yksinkertainen
<u>Yhteiskunnallinen alue</u>								
kansanomais				33				epäkansanomais
epäkaupallinen				28				kaupallinen
maskuliininen				45				feminiininen

Luokitus on tässä asetelmassa ryhmitelty uudelleen (vrt. kysely-
luokituksen) olemuskomponentin ja urheilun perinteisen arvosisäl-
lön mukaan. Prosenttiset asteikkajakautumat ks. liite 6.

Kuvaaja s. 67 kuvaa laatusanaparien osalta koriksen olemusta sellaisena kuin yleisö sen kokee. Yleispiirteiltään korispenkkiurheiluna koetaan

- tunnevlireeltään "melko myönteliseksi", "hyvin kiinnostavaksi" ja pikemminkin leikinomaiseksi kuin vakavaksi sekä esteettiseltä sisällöltään epämääräiseksi;
- eettiseltä olemukseltaan "hyvin terveelliseksi", "melko inhimilliseksi" ja "sosiaaliseksi" sekä voittopuolisesti reiluksi joskin kovanpuoleiseksi peliksi;
- joukkuepelinä "hyvin tilannerikkaaksi", "melko nopeampoiseksi" ja "yllätyspitoliseksi" ja
- tiedolliselta olemukseltaan "melko taktikkarikkaaksi" ja samalla "melko monimutkaiseksi" ja "älyperäiseksi" joskin "helppotajuiseksi".

Lisäksi on huomattava, että yhteiskunnallisten merkityssisältöjen osalta - kansanomaisuus, kaupallisuus ja maskulisuus - koris ei leimaudu yleisön katsannossa puolin eikä toisin.

Yleisön koriskäsitys on lähes polkkeuksetta kaikkien olemuskomponenttien osalta yleisten arvostusten mukaan punnittuna myönteinen. Nyt on tietysti mahdollista, että myönteinen olemuskuva on osaltaan ns. halo-efektin eli yleisön myönteinen perusasenne korikseen on omiaan sävyttämään myönteisesti käsityksiä myös koriksen ykättäytäkohdistakin.¹⁾ Halo-efektin eliminoimiseksi koriksen olemussisällön arvioinnissa edellyttäisi sellaisen yleisön valitsemista arviointitehtävään, joka ei olisi asenteellisesti sitoutunut korikseen, vaan pystyisi ikäänkuin "ulkopuolisena" tulkitsemaan tuntojaan koriksesta penkkiurheiluna.

13.4.1. Profiilin pelkistäminen

Käytetty kuvausjärjestelmä on kompleksinen ja monilaatuinen.

1) Halo- eli sädekehävaikutus viittaa havaintopsykologisissa tutkimuksissa todettuun säännönmukaisuuteen: arviointeja suorittavan henkilön koriksesta saama kokonaisvaikutelma vaikuttaa yksityisten piirteiden arviointeihin kokonaisvaikutelman suunnassa.

Sen yksinkertaistamiseksi on syytä kiinnittää huomiota käytettyjen laatueroasteikkojen keskinäisiin suhteisiin. Nämä asteikot voivat nimittäin olla sisällöllisesti enemmän tai vähemmän limittäisiä ja vahvasti limittäisinä ne eivät lisää tietoa. Limittävyyden paljastamiseksi tarkastellaan seuraavassa asteikkojen keskinäisiä riippuvuuksia (korrelaatioita) osa-alueittain.

Tunne-alue

	<u>1.</u>	<u>2.</u>	<u>3.</u>	<u>4.</u>	<u>5.</u>	<u>6.</u>	<u>7.</u>	<u>8.</u>
<u>1. leikinomainen</u>	-							
<u>2. kiinnostava</u>	17	-						
<u>3. iloinen</u>	36	19	-					
<u>4. hauska</u>	18	37	49	-				
<u>5. tunnelmallinen</u>	03	19	19	39	-			
<u>6. miellyttävä</u>	07	30	32	51	50	-		
<u>7. myönteinen</u>	04	29	29	46	29	51	-	
<u>8. esteettinen</u>	15	18	23	25	00	17	25	-
<u>9. kaunis</u>	19	27	21	35	19	32	30	30

Tunne-elämyksiä luotaavat asteikot ovat korrelaatiokertoimistakin päätellen sisällöllisesti lähekkäisiä. "Leikinomainen" ja "esteettinen" näyttävät selvimmän erottuvan muista, lähinnä mielihyvän kaltaisista tunnetiloista. Vastaamisen ankarat tarkkuusvaatimukset ovat ehkä verottaneet asteikkojen luotettavuutta, sillä muuten on vaikea ymmärtää, että "esteettinen" ja "kaunis" korreloivat niinkin heikosti kuin .30! Tunne-alueella erottuvat pelkistyksen jälkeen lähinnä seuraavat olemussisällöt:

leikinomainen - vakava
 hauska - ikävä
 tunnelmallinen - tunnelmaton
 esteettinen - epäesteettinen
 miellyttävä - epämiellyttävä

Toisilla tunnetiloilla on myönteinen elämyssisältönsä, toisilla taas kielteinen tai ainakin epämieluisa. Tunnetiloja

kuvaavien asteikkojen riippuvuudet, korrelaatiot, luonnehtivat tätä tunnetilojen myönteisyyden ja epämieluisuuden kasautumistalpumusta. Koska siis eri tunnetiloilla näyttää olevan tämä myönteisyyden - epämieluisuuden elämyspohja, tunnetiloja kuvaavat yksityiset mittarit voidaan yhdistää yhdeksi "myönteisten tunteiden" asteikoksi.

<u>Moraalialue</u>	1.	2.	<u>3.</u>	4.	<u>5.</u>	<u>6.</u>	<u>7.</u>	8.	9.	10.	11.	<u>12.</u>	<u>13.</u>
1. ihanteinen	-												
2. ylevämielinen	28	-											
<u>3. sopuisa</u>	17	16	-										
4. ystävällinen	14	23	43	-									
<u>5. inhimillinen</u>	19	19	<u>25</u>	21	-								
<u>6. pehmeä</u>	05	05	<u>09</u>	12	<u>14</u>	-							
<u>7. rehti</u>	19	19	<u>35</u>	43	<u>30</u>	<u>04</u>	-						
8. oikeamielinen	22	23	32	33	39	03	39	-					
9. rehellinen	13	18	33	40	25	07	47	39	-				
10. turvallinen	10	10	31	28	28	01	24	23	27	-			
11. terveellinen	06	25	23	21	24	-18	15	18	25	26	-		
<u>12. väkivallaton</u>	08	06	<u>32</u>	45	<u>24</u>	<u>18</u>	<u>38</u>	31	49	36	15	-	
<u>13. sosiaalinen</u>	21	14	<u>13</u>	21	<u>34</u>	<u>08</u>	<u>38</u>	27	24	09	14	<u>14</u>	-
14. tasa-arvoinen	15	20	18	18	28	-04	18	40	22	20	22	13	15

Urheilu ei sellaisenaan ole hyvä tai paha moraalisessa mielessä. Vasta ihminen urheilua tai penkkiurheilua harjoittaessaan virittää kysymyksen urheilun moraalista: mikä on moraalisesti väärin, mikä hyvää, mikä huonoa. Toisaalta myös urheilulajista eri tarkoituksineen ja muotoineen riippuu, miten merkittäväksi tämä moraalinen olemussisältö voi edes potentiaalisesti muodostua. Kuten jo todettiin, esimerkiksi yleisurheilun kenttälajeissa tämä olemussisältö jää varsin kapeaksi, koska näiden lajien muoto ei anna siihen mahdollisuuksia. Toisaalta esimerkiksi nyrkkeily sisältää jo muodossaan ja rakenne-elementissään "pahoinpitelyn" moraalisen ulottuvuuden ja kontaktipalloilu taas on omaan virittämäänsä moraalisen käyttäytymisalueen monet "aaltopituudet". Syyttä "fair

play" kuuluu urheilun peruskäsitteisiin: "Urheilun puolustaminen on rehdin pelin puolustamista" (Jean Borotra).

On muuten merkille pantavaa, että käsitteenä "fair play" on kaikkea muuta, kuin yksiselitteinen. Yläkäsitteenä "fair play", reilu peli, kattaa urheilun olemussisällön kaikki moraaliset ulottuvuudet, kuten "urheilu" rakennekäsitteenä kattaa kaikki urheilulajit.¹⁾

Korispenkkiurheilun moraalista olemussisältöä kuvaavien asteikkokojen riippuvuudet s. 70 viittaavat siihen, että eri moraaliaspektit k o e t a a n kytkeytyvän toisiinsa johdonmukaisella ja urheilun perinteistä fair play-käsitystä ilmentävällä tavalla. Riippuvuussuhteiden perusteella urheilun moraalialue on pelkistettävissä asteikkotekniikan avulla ja yhdistämällä summa-asteikoksi ne yksityiset laatuerasteikot, jotka merkityssisällöllisesti erottuvat selvimmän toisistaan. Tällainen asteikko voisi silloin koostua lähinnä seuraavista laatuerasteikoista:

rehti - epärehti
 väkivallaton - väkivaltainen
 sopuisa - rittaisa
 inhimillinen - epäinhimillinen
 sosiaalinen - epäsosiaalinen
 pehmeä - kova

Kompleksisuus

Urheilun ja urheilulajin m u o t o säätelee myös sen tilannekompleksisuutta: esimerkiksi rata- ja kenttäurheilussa tai pohjoismaisissa talvilajeissa muodon säätelemä käyttäytymismalli on korostetun yksiviivainen, tutkinnallisesti yksinkertainen ja usein myös elämyksellisesti suppeasisältöinen ja sellaisina lajit erottuvat olemussisällöltään selvästi

1) Kansainvälinen tutkimus nuorten jalkapalloilijoiden reilun pelin käsityksistä osoittaa käsitteen moraalisen moniulotteisuuden ja myös moniselitteisyyden eli urheilun moraalikäsitteiden suuren vaihtelun; ks. Kalevi Heinilä, Ethics of Sport-Junior Football Players as Cross-national Interpreters of the Moral Concepts of Sport, Research Report no 4, Dpt. of Sociology and Planning for Physical Culture, University of Jyväskylä, 1974.

esimerkiksi joukkuelajien ja varsinkin pallollun kompleksisuudesta. Tätä urheilun olemuksen kompleksisuutta pyrittiin luotaamaan seuraavien asteikkojen avulla:

	<u>1.</u>	<u>2.</u>	<u>3.</u>	<u>4.</u>
<u>1. nopeatempoinen</u>	-			
2. joukkuekorosteinen	13	-		
<u>3. yllätyspitoinen</u>	<u>28</u>	16	-	
<u>4. tilannerikas</u>	<u>36</u>	07	<u>24</u>	-
5. kehittynyt	30	22	18	35

Urheilun ja urheilulajin rakenteellisesti-elämyksellistä kompleksisuutta mittaavat asteikot ovat niinkään johdonmukaisella tavalla riippuvuussuhteessa keskenään ja tätäkin olemussisältöä voitaisiin pelkistää vaikka seuraavista laatueroista koostuvan summa-asteikon avulla:

nopeatempoinen - hidastempoinen
yllätyspitoinen - yllätyksetön
tilannerikas - tilanneköyhä

Tiedollinen alue

Urheilun olemussisällön kognitiivista, tietämisen ja älyllisen oivaltamisen aluetta pyrittiin luotaamaan lähinnä seuraavien asteikkojen avulla:

	<u>1.</u>	<u>2.</u>	<u>3.</u>
<u>1. älyperäinen</u>			
2. helppotajuinen	-04		
<u>3. taktiikkarikas</u>	43	-06	
<u>4. monimutkainen</u>	<u>32</u>	-45	<u>19</u>

Yhdistäminen yhdeksi asteikoksi pelkistää tämänkin tiedollisen alueen. "Helppotajuinen - vaikeatajuinen" näyttää olemuspiirteensä olevan moniselitteinen ja sellaisena tämä osio on syytä jättää asteikon ulkopuolelle.

Yhteiskunnallinen alue

Urheilu ja urheilulajin rakente-ehdot säätelevät niiden olemussisältöjä. Tämä pätee myös yhteiskunnallisen olemussisällön osalta. Tietty laji voi saada esimerkiksi rakente-ehdoihinsa kuuluvien kalliiden väline-ehdojen vuoksi ellististisen tai jopa luokkaluonteen. Yhteiskunnallisia merkityksiä ja vaikka poliittista tai kaupallista sisältöä, jokin urheilutapahtuma tai urheilulaji voi saada myös riippumatta muotoehdoistaan ja vaikkapa yksinomaan siitä syystä, että vallitseva tilanne ja konteksti on omiaan "yhteiskunnallistamaan" kyseisen urheilutapahtuman. Ajassa liikkuu erilaisia yhteiskunnallisia aatteita ja merkityksiä, jotka "etsivät" sopivia kiinne- ja ilmaisukohteita. Urheilutapahtumat ja urheilulajit tarjoavat kanavia erilaisten yhteiskunnallisten symbolimerkitysten viestittämiseen. Amerikkalainen kulttuuri ilmaisee arvostuksiaan kansallispeleissään baseballissa, footballissa, mutta myös koriksessa. Poliittisia tunteja on sopivaa purkaa vaikka jääkiekossa tai nyrkkelilyssä. Markkinaraha etsii myös urheilussa ja urheilijoiden pelaamisesta kiinnokohtia lajin yleisösuosion mukaan. Edelleen on ilmeistä, että ajankohtainen "sostobiologinen" kysymys urheilun maskuliinisuudesta - feminiinisydestä virittyy eri tavalla eri lajien osalta.

1. 2.

1. kansanomainen	
2. kaupallinen	-03
3. maskuliininen	-05 00

Käytetyt asteikot osoittautuvat toisistaan riippumattomiksi.

13.4.2. Profillin riippuvuudet

Koriksen olemussisältöä on edellä eritelty vastakohtalsten ominaislaatuojen pohjalta. Tarkastelun yksityiset laaturarit

on kaikki käännetty samansuuntaisiksi perusteena urheilun ja yhteiskunnan yleinen arvostusjärjestys. Siten esimerkiksi "miellyttävä", "kaunis", "rehellinen", "väkivaltaton" ja "älyperäinen" - vaikka luonnehtivatkin urheilun olemuksen eri puolia - edustavat kaikki urheilussa ja yhteiskunnassa myönteisiksi arvostettuja ominaispiirteitä, kun taas kyselylomakkeen järjestyksessä mainitut "epämiellyttävä", "ruma" ja vaikkapa "väkivaltainen" edustavat arvostussisällöltään erisuuntaisia piirteitä. Analyysissa siis kaikki nämä ominaislaadut käännettäisiin tässä mielessä samansuuntaisiksi. Näin meneteltiin myös, kun osa-alueittain laadittiin niitä edustavat summa-asteikot.

TAULUKKO 23. Korisurheilun olemuskomponenttien riippuvuudet
(asteikkojen interkorrelaatiot)

<u>Olemuskomponentti</u>	Tunne	Moraali	Kompl.	Tiedoll.
Tunne	-			
Moraali	.35	-		
Kompleksisuus	.42	.14	-	
Tiedollisuus	.27	.17	.41	-
Yhteiskunnallisuus				
- kansanomaisuus	-.10	-.03	-.04	.07
- kaupallisuus	-.00	.14	-.03	-.12
- maskuliinisuus	-.01	.03	-.06	-.00

Taulukko 23 kuvaa koriksen eri olemussisältöjä kuvaavien asteikkojen välisiä riippuvuussuhteita. Korrelaatiokertoimet osoittavat, että yhteiskunnallisia sisältömerkityksiä lukuunottamatta kaikki muut sisältöalueet kytkeytyvät toisiinsa yleisten arvostusten suunnassa eli jos kokee koriksen penkkiurheiluna myönteisenä tunne-elämyksenä, on taipuvainen kokemaan sen myös moraalisesti ja älyllisesti

myönteisenä sekä samalla kompleksisena ja tilannerikkaana pelinä ja päinvastoin. Tämä sisäisesti johdonmukainen yleisön käsitys koriksen peliolemuksesta penkkiurheiluna on todennäköisesti mainittu halo-efektin sävyttämä eli kun ollaan myönteisesti kiinnostuneita koriksesta penkkiurheiluna, sitä mennään myös katsomaan ja arvioitaessa sen eri olemussisältöä, arviointi on omiaan sävyttymään myönteisesti (tai harvemmin kielteisesti) perusasenteen ja -kiinnostuksen suunnassa. Urheilulajin olemus on aina elämyksellinen ja tässä mielessä subjektiivinen ilmiö, jota erikoistunut kannattajayleisö on taipuvainen tulkitsemaan liiankin subjektiivisesti.

Taulukossa 23 on vielä huomionarvoista se, että yhteiskunnallista olemussisältöä kuvaavat yksityiset "kansanomaisuuden", "kaupallisuuden" ja "maskuliinisuuden" ominaispiirteet ovat muista olemussisällöistä riippumattomat - ehkä siitä(kin) syystä, että ne eivät laatu pareinakaan (esim. kansanomainen - epäkansanomainen) sisällä yksiselitteistä arvostusjärjestystä ("rehellisyys" on yleisesti parempi piirre kuin "vilpillisuus", mutta onko "kansanomainen" arvostetumpi kuin "epäkansanomainen").

Olettamusta halo-efektin osuudesta koriksen olemusta koskevista yleisön arvioinneissa tukevat myös seuraavat lievät, mutta johdonmukaiset riippuvuudet (r) korispenkkiurheilun aktiivisuuden ja olemussisältöä kuvaavien asenteikkojen välillä:

	Koris- penkki- urheilun aktiivisuus
Tunne	.06
Moraali	.14
Kompleksisuus	.10
Tiedollisuus	.13

Riippuvuudet osoittavat, että aktiivisimmat korispenkkiurheilijat ovat taipuvaisia arvioimaan passivisempia myös teiseemmin koriksen peliolemusta kaikissa suhteissa. Tutkittaessa omakohtaisen korisharrastuksen suhdetta koriksen olemuksen arviointiin aiunt oikeellinen riippuvuus todettiin harrastuksen ja koriksen tiedollisen olemussisällön välillä ($r = .15$). Mainittakoon vielä, että koriksen olemussisältö osoittautui esimerkiksi iästä ja sukupuolesta riippumattomaksi. Vain koulutustason ja koriksen tiedollisen olemussisällön välillä oli heikko riippuvuus ($r = .11$) eli pitkään koulutien käyneet korostivat muita enemmän koriksen tiedollis-älyllistä luonnetta.

14. Yhteenveto tutkimushavainnoista

1. Korisyleisön rakenne (s. 13-16)

Koris kiinnostaa penkkiurheiluna erilaista väestöä yleisön ikärakenne on vaihteleva, koris kiinnostaa molempia sukupuolia ja yleisöön kuuluu sekä lyhyen että pidemmän opintien käyneitä.

2. Koriksen kiinnostavuuden urheilulliset lähteet (s. 18-27)

Korispenkkiurheilun kiinnostavuusjuontaa monien kohdalla omakohtaisesta harrastuksesta: lähes puolet yleisöstä on itse harrastanut tai edelleen harrastaa korista sekä kuuluu koris-seuran jäsenyyteen.

Korispenkkiurheilu ei ole muusta urheilun harrastamisesta riippumaton ilmiö, vaan paremminkin osoitus yleisestä urheilukiinnostuksesta.

Korisyleisön yleinen urheilukiinnostus ilmenee yleisenä aktiivisenä kuntoilun ja kilpaurheilun harrastuksena, mutta myös penkkiurheilun yleisenä eikä vain korikseen rajoittuneena kiinnostuksena.

Korisyleisö suostii kuitenkin erityisesti palloilua ja yleisurheilua kiinnostavimpina penkkiurheilun lajiryhminä.

Palloilussa korisyleisöä kiinnostaa ennen muuta oman paikkakunnan menestyksekkäimmät lajit.

3. Lehdistön korisviestinnän kiinnostavuus (s. 28-31)

Yleisö on eniten kiinnostunut korisaiheista, jotka täydentävät ja syventävät ottelutapahtumien tulkintaa. Koriksen omakohtainen harrastaminen on yhteydessä informatiivisen korisviestinnän kiinnostavuuteen.

4. Korispenkkiurheilun seurallisuus (s. 31-32)

Korispenkkiurheilu on luonteeltaan sosiaalista yhdessäoloa: korista lähdetään katsomaan ystävien ja perheenjäsenten kanssa ja vain poikkeustapauksissa yksin (21 %).

5. Korispenkkiurheilun viihdetarpitekset (s. 33-47)

Koriksella on penkkiurheiluna monta eri viihdetarpiteksetä. Yleisimmiten koriksen kiinnostavuuden lähteiksi koetaan suostikkijoukkueen puolesta jännäminen ja menestyksen myötä-eläminen, pelaajien taidokkuus ja koriksen tarjoama piristys, vaihtelu ja jännitys. Yleisön vähemmistö kokee korispenkkiurheilun myös arjen huolista rentouttavana viihteenä ja ystävien kohtaamispaikkana.

Koriksen eri viihdetarpitekset ovat taipuvaisia kytkeytymään toisiinsa, ja katsojat mieltävät penkkiurheilulle yleensä monia, sen kiinnostavuutta vahvistavia viihdetarpiteksetä.

Korista omakohtaisesti harrastaneet tai harrastavat katsojat korostavat muita yleisemmin ystävien tapaamista penkkiurheilun kiinnostavuuden lähteenä, kun taas "maallikot" ovat

harrastajia yleisemmin kiinnostuneita suosikkijoukkueen menestymisestä ja penkkiurheilusta elämänpirsteen ja vaihtelun lähteenä.

TUL-yleisö korostaa SVUL-yleisöä yleisemmin koriksen yleisiä viihdetarkoituksia kiinnostavuuden lähteenä SVUL-yleisön korostaessa vuorostaan koriksen peliominaisuuksia.

6. Yleisön pelikäsitykset (s. 47-53)

Yleisö asettaa eri pelikäsitykset tärkeysjärjestykseen:

1. taidokkuus
2. vauhdikkuus
3. rehti peli
4. viihteellisyys
5. kovaotteisuus

Pelikäsitystään vastaavasti yleisö arvioi varsin yksimielisesti pelin eri ominaispiirteitä yleisökiinnostavuuden kannalta: pelitaituruus (99 %), vauhtipeli (99 %), yhteispeli (99 %), sinnikkyys (97 %), ottelutasaväkisyys (94 %), pelihuumori (94 %) jne. Vastaavasti pelin kiinnostavuutta vähentävät mm. pelaajien riitely, pelikatkot, protestointi, kovaotteinen peli ja epäurheilijamaisesti käyttäytyvä yleisö.

7. Yleisön koristason arviointi (s. 47-58)

Korisyleisön arviointi ottelun tasosta ja joukkueiden pelisuorituksista on luonnollisesti voittopuolisesti myönteinen.

Yleisö antaa yleisimmin tunnustusta ottelujännittävydestä, yhteispelistä, yritteliäisyydestä ja pelin hengestä sekä kritisoi eniten erotuomaritoimintaa, viihteellisuuden puutteita ja epäurheilijamaisuuden ilmiöitä.

8. Koriksen olemussisältö penkkiurheiluna (s. 58-76)

Koriksen kiinnostavuus penkkiurheiluna perustuu osaltaan sen olemussisällön monipuolisuuteen.

Yleisö kokee koriksen penkkiurheiluna tunneviritteisyydeltään ja moraaliltaan myönteiseksi ja pelinä tilannerikkaaksi, yllätyspitoiseksi ja älyperäiseksi.

Myönteisestä perusasenteestaan johtuen yleisö on taipuvainen arvotmaan kaikkia koriksen olemuspiirteitä myönteisesti.

Kalevi Heiniö
10.9.1983

KORIPALLOON PELIOLEHMUS JA KIINNOSTAVUUS

Alustava tutkimussuunnitelma

Kehittyneen koripallokulttuurin olennainen tunnusmerkki on lajin laajapohjainen harrastus. Pyrittäessä lisäämään harrastusta lajin kiinnostavuus, attraktiivisuus, harjoittelu- ja ottelumuodoissaan on tärkeä perusedellytys. Myös yleisen kannatus, sen kiinnostuneisuus, on niinkään omiaan edistämään tletyn lajin harrastamista erityisesti nuorison keskuudessa. Koripallokulttuurin kehittämisen kannalta koripallon peliolemuksen kiinnostavuuden/epäkiinnostavuuden lähteiden selvittäminen on siten perusteltua.

1. Peliolemus

Koripallon peliolemusta säätelevät kehyseshtoina pelin kansainväliset säännöt. Kansainvälisissä otteluissa peliolemuksen vaihtelu, esim. taktisin keinoin, on mahdollista vain näiden sääntöjen sallimissa rajoissa. Sitä vastoin kansallisessa koripallopelissä voidaan omatoimistinkin sääntömuutoksia ja esim. sarja- ja pistelaskujärjestelyin vaikuttaa peliolemukseen. Edelleen voidaan eri tarkoituksia ja eri kohderyhmien erityisedellytyksiä varten kehittää sovellettuja koripalloomuunnelmia (kuntopeli, osakuntapeli, veteraanipeli jne.), joiden keskeisenä "tuoteideana" pitäisi nimenomaan olla pelin kiinnostavuus. Tutkimuksissakin on osoitettu, miten esim. vierasmaalaispelaajien käyttö kansallisessa koripallopelissä vaikuttaa peliolemukseen ja sen yleiseen kiinnostavuuteen. Koripallopelin "tuotekehittely" sen harrastuksen ja yleiskiinnostavuuden lisäämiseksi on mahdollista ja tätä voi osaltaan edistää sen peliolemuksen ja sen kiinnostavuuden/epäkiinnostavuuden lähteiden selvitys. On tunnettua, että menestyksellinen edustusurheilu on omiaan

vahvistamaan lajin harrastusta erityisesti nuorison keskuudessa. Lajikulttuurin kehittämisen kannalta tämä coubertilainen pyramidistrategia, johon eräät urheilujärjestöt toiminnassaan ilmeisesti tukeutuvat, ei mielestäni ole kuitenkaan tarkoituksenmukainen. Se nimittäin johtaa helposti jäykkään lajikäsitukseen lajin harrastuksen määräytyessä helposti huipputasoin ehdoin ja muodoin aiheuttaen erottelua harrastajien vallitumisessa. Harrastusta on pyrittävä laajentamaan nimenomaan nuorten ja muiden ryhmien erityisehdoin ketään erottelematta esim. luontumusten perusteella. Tämä kehittämissstrategia todennäköisesti antaa myös huippukoripalloilun kehitykselle suotuisan kasvupohjan eli huippu-urheilussa pätee pikemminkin Coubertainin väite käänteisenä:

jos on 15 000 koripalloilun harrastajaa
on 1000 sarjapelaajaa; jos on 1000 sarjapelaajaa,
on 100 potentiaalista huippupelaajaa; tästä jou-
kosta valikoituu vuorostaan parin joukkueen ver-
ran kansainvälisen tason pelaajia.

2. Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää koripallon peliolemuksen kiinnostavuuden lähteitä sekä ottelu- että harjoittelutilanteissa sekä niiden mahdollista vaihtelua eri sarjatasolla yhtäältä pelaaja- ja toisaalta yleisökokemusten (yläsarjassa) perusteella. Koska koripallo näyttää soveltuvan hyvin myös tyttöjen/naisten harrastukseksi ja koska liikuntakulttuurimme kehittämässä yleensäkin pitäisi kiinnittää erityistä huomiota vallitsevaan eriarvoisuuteen ja tyttöjen/naisten liikuntaharrastuksen ja sen edellytysten parantamiseen, olisi perustelua laajentaa tutkimusta ainakin myöhemmin koskemaan myös tyttöjen/naisten koripallon peliolemuksen kiinnostavuutta kiinnittäen huomiota nykypelin sopivuuteen/epäsopivuuteen tyttöjen/naisten erityisoihin.

Jokaiselle urheilulajille on ominaista paitsi sääntöjen määrittelemä erityismuoto, myös omailemainen sisällöllinen

laji-olemus. Koripallo on tässä suhteessa erisisältöinen kuin esim. lentopallo tai pesäpallo. Nuorten valituminen tietyn lajin pariin varsinkin monivalintatilanteessa todennäköisesti ohjautuu osittain eri lajien olemussisältöjen mukaan: henkilö hakeutuu sen lajin pariin, jonka olemussisältö vastaa parhaiten hänen elämys- ja kokemusodotuksiaan. Tutkimuksessa onkin tarkoitus määritellä pelaajakokemusten pohjalta myös koripallon laji-olemus tavalla, joka tekee mahdolliseksi vertailevan analyysin eri lajien olemussisältöjen yhtäläisyyksistä ja erilaisuuksista. Tällaista vertailua laji-olemusten "sukulaisuussuhteista" ei toistaiseksi ole tiettävästi muuallakaan tehty. Sitä vastoin allekirjoittanutkin on jo 1960-luvun alussa tutkinut eri lajien kiinnostavuuden keskinäisiä suhteita oppikoululaisten keskuudessa, mutta vasta olemussisältöjen analyysin pohjalta on mahdollista löytää selitys eri lajien kiinnostusriippuvuuksille. Tällainen vertaileva tutkimus voisi auttaa esim. koripalloseuroja täydentämään liikunta- ja nuoriso-ohjelmaansa juuri sellaisilla lajeilla, jotka luontaisesti eli laji-olemukseltaan vastaavat parhaiten juuri koripallon olemusta.

3. Tutkimuksen aineisto

Tutkimustarkoituksen mukaisesti sen aineisto koostuisi lähinnä pelaajien ja yleisön havainnoista, käsityksistä ja pelitapahtumien kokemuksista. Alustavasti on suunniteltu, että tutkimusaineisto käsittäisi seuraavat aineistotyyppit:

A. Pelaaja-aineisto

1. Arviot nykyisestä oman sarjan koripalloilusta (ottelusta ja harjoituksesta): minkälaiseksi pelaaja käsittää nykyisen pelin olemukseltaan (olemus määritellään lähinnä koripalloilun termein).
2. Käsitykset "hyvän" koripallon peliolemuksesta (tämä "ihanneolemus" määritellään lähinnä koripallon termein).

Vertailu 1 ja 2 kohdan välillä osoittaa, mitä eroja peliolemuksessa on pelaajaodotusten ja pelin nykytilan välillä antaen siten vinkkejä pelin kehittämiseksi.

3. Pelaajien taustaa ja urheilusosiaalistumista koskevat tiedot.

B. Yleisöaineisto

1. Arvio jostakin ylimmän sarjan koripallo-ottelusta yleisökokemuksena. Samasta ottelusta kerätään myös pelaaja-arvioinnit. (Määritellään osittain koripallossa yleisin, osittain yleisin, ottelun urheilullista kiinnostavuutta mittaavin termein).

Yleisöaineisto kerätään sarjan aikana postikyselyn avulla. Kyselyyn osallistujien kesken arvotaan tietty määrä (kannusteen on oltava riittävä) koripallossa vapaalippuja seuraavan sarjakauden otteluihin. Katsoja ilmoittaa henkilötietonsa ja osoitteensa esim. pääsylippuun tai ohjelmalehtiseen varatussa tilassa palauttaen sen tutkimuksen kohdeottelun jälkeen ottelun järjestäjien keräyspisteisiin.

2. Yleisön käsitykset "hyvästä" koripallo-ottelusta (määritellään osittain koripallossa yleisin, osittain pelin urheilullista kiinnostavuutta mittaavin, olemussisällöllisin termein).

Vertailu saman ottelun pelaaja- ja yleisöaineiston välillä osoittaa, mitä yhtäläisyyksiä/erilaisuuksia on näiden "intressiryhmien" käsityksissä ja odotuksissa; vertailu yleisöaineiston kohtien 1 ja 2 välillä taas osoittaa, miten yleisön tosiasiallinen kuva ottelusta vastaa sen ottelun kiinnostavuutta koskevia odotuksia.

3. Yleisörakennetta ja -kannatusta koskeva aineisto

Aineisto käsittää yleisön rakennetta (henkilötunnuksia) koskevien tietojen lisäksi tiedot yleisön koripallo-asiantuntemuksesta, koripallossa/urheilun harrastustaustasta, joukkuesamaistumisesta ja penkkiurheilun kumppanuussuhteista ja lajilajajuudesta.

Urheiluyleisö kokee penkkiurheilussa eri lajien kilpailupahtumat todennäköisesti eri tavalla johtuen niiden olemussisältöjen erilaisuudesta. On todennäköistä, että olemussisältöjen erilaisuudesta johtuen eri lajit rekrytoivat myös omat, toisistaan poikkeavat yleisöjoukkonsa ja kannattajansa. Eri lajien yleisöjen vertailu esim. väestörakenteen ja penkkiurheilun kiinnostussisällön suhteen on tässä mielessä mielenkiintoista. Lajin yleisökiinnostuksen lisäämiseksi, tämä yleisörakenteen ja sen kiinnostuslähteiden selvittäminen voi osoittautua tärkeäksi.

SUOMEN KORIPALLOLIITTO

Topeluksenkatu 41, 00250 Helsinki 25

Ilyvä koripalloilun ystävä!

Pyrkiessään kehittämään suomalaista koripalloilua Suomen Koripalloliitto ry. haluaa ottaa huomioon myös pelin ystävien ja yleisön perustellut toivomukset. Tässä tarkoituksessa liitto suorittaa yhteistyössä Jyväskylän yliopiston liikuntasuunnittelun laitoksen kanssa tutkimuksen siitä, miten yleisö kokee ja arvioi suomalaista koripalloilua.

Tämän ottelun yleisö (yli 15 vuotiaat) on valittu kyselyn tutkimuksen perusjoukoksi, josta tarvittaessa - yleisömäärästä riippuen - arvotaan yleisön edustajat tutkimuksen kohdehenkilöiksi. Palauttamalla tämän tiedotteen henkilötietoineen ottelun järjestäjille kuulut tutkimuksen perusjoukkoon. Samalla osallistut arvontaan, jossa palkintoina on

- 2 vapaakorttia miesten EM-karsintaturnauksen kaikkiin otteluihin (turnaus järjestetään Helsingissä syyskuussa);
- 25 vapaakorttia, jotka oikeuttavat vapaaseen pääsyyn koripalloliiton sarjaotteluihin ensi kaudella ja
- 20 Korilehden vuosikertaa.

Palkintojen arvonta suoritetaan huhtikuun aikana 1984 ja tulokset ilmoitetaan Suomen Urheilulehden toukokuun ensimmäisessä numerossa.

Tutkimukseen arvotuille lähetetään lähi päivinä kyselylomake vastauskuorineen. Suomen Koripalloliitto kiittää ennakolta kaikkia niitä koripalloilun ystäviä ja katsojia, jotka vastaamalla tutkijoiden kysymyksiin haluavat myötävaikuttaa pelin yhteisessä kehittämisasiassa.

SUOMEN KORIPALLOLIITTO RY

Pekka Litmanen
puheenjohtaja

merk. Keijo K. Kulha
puheenjohtaja

OSALLISTUN tutkimukseen ja palkintoarvontaan:

Nimi (painokirjaimin):

Osoite:

KORIPALLON YLEISÖTUTKIMUS

Jyväskylän yliopistossa tehdään Koripallon kehittämistarkoituksessa professori Kalevi Heinilän johdolla ja Suomen Koripalloliiton toimeksiannosta pelaaja- ja yleisötutkimus koripalloliitosta. Tutkimuksen onnistumisen kannalta on tärkeää, että kaikki tutkimukseen osallistuvat henkilöt täyttävät asiallisesti ja todenmukaisesti oheisen kyselylomakkeen. Kiitos valvannäöstäsi. Odotamme pikaista palautusta!

1. Oletko itse pelannut jossakin sarjassa koripalloa?

Rasti X

en ole pelannut..... ()
 olen aikaisemmin pelannut..... ()
 pelaan nykyisin..... ()

2. Oletko harrastanut jotain muuta urheilua?

a) kilpailumielessä (mitä):.....

 b) kuntoliumielessä (mitä):.....

3. Miten usein harrastat nykyisin liikuntaa kilpailu- tai kuntoliumielessä?

Rasti X

lähes joka päivä..... ()
 pari kolme kertaa viikossa..... ()
 ainakin kerran viikossa..... ()
 pari kolme kertaa kuukaudessa..... ()
 ainakin kerran kuukaudessa..... ()
 harvemmin tai ei lainkaan..... ()

4. Miten usein sarjakaudella käyt katsomassa koripallo-otteluita?

Rasti X

pari kolme kertaa viikossa..... ()
 kerran viikossa..... ()
 pari kolme kertaa kuukaudessa..... ()
 kerran kuukaudessa..... ()
 harvemmin..... ()

5. Miten usein yleensä käyt katsomassa urheilukilpailuita tai otteluita koripallo mukaanlukien?

Rasti X

pari kolme kertaa viikossa..... ()
 ainakin kerran viikossa..... ()
 pari kolme kertaa kuukaudessa..... ()
 ainakin kerran kuukaudessa..... ()
 harvemmin tai ei lainkaan..... ()

6. Monenko eri urheilulajin kilpailuja olet nyt syys- ja talvikauden aikana käynyt katsomassa?

Eri urheilu- ja palloilulajien lukumääräkpl

7. Mainitse kolme (3) katsomisen kannalta kiinnostavinta urheilu- ja palloilulajia!

	<u>Falloilulaji</u>	<u>Muu urheilulaji</u>
Kiinnostavin.....
Toiseksi kiinnostavin.....
Kolmanneksi kiinnostavin.....

8. Kenen kanssa tavallisesti menet katsomaan kilpailuja/otteluita?

Rasti X

yksin..... ()

ystävien kanssa..... ()

jonkun perheen jäsenen kanssa..... ()

jonkun muun (kenen):..... ()

9. Mikä Sinua koripallo-ottelun katsomisessa erityisesti kiinnostaa? Osoita kiinnostuksesi määrä numeroasteikolla 0-4 (0 = ei kiinnosta lainkaan... 4 = kiinnostaa hyvin paljon) ja rengasta 0 vastaava numero.

Kiinnostuksen syy

	ei lain-	Kiinnostuksen määrä					hyvin paljon
		0	1	2	3	4	
Voi irtaantua arjen huolista.....	"	0	1	2	3	4	"
Ystävien ja tuttujen tapaaminen.....	"	0	1	2	3	4	"
Pelaajien taiturimaisuus.....	"	0	1	2	3	4	"
Suosikkijoukkueen voitto.....	"	0	1	2	3	4	"
"Aina kotiolut voittaa".....	"	0	1	2	3	4	"
Tuntee kuuluvansa "korisperheeseen".....	"	0	1	2	3	4	"
Katsomossa vallitseva tunnelma vetää.....	"	0	1	2	3	4	"
Kokee jännitystä, innostusta.....	"	0	1	2	3	4	"
Antaa piristystä ja vaihtelua elämään.....	"	0	1	2	3	4	"
Voi purkaa paineita ja "heittää huolta".....	"	0	1	2	3	4	"
Suosikkijoukkueen puolesta jännäminen.....	"	0	1	2	3	4	"
Muu syy, mikä.....	"	0	1	2	3	4	"

10. Koripalloseuran jäsenyys

Olen jäsen () Minkä seuran?.....

En ole jäsen ()

Olen halukas liittymään jäseneksi () Minkä seuran?

.....

11. Onko Sinulla koripallossa joku suosikkipelaaja?

Kyllä () Kuka?.....
 Ei ()

12. Miten paljon Sinua kiinnostavat päivälehtien urheiluosastossa seuraavat koripalloaiheet? Anna pisteitä 0:sta (=ei lainkaan) 4:ään (= hyvin paljon). Rengasta 0 vastaava numero.

	ei lain- kaan	Kiinnostavuus					hyvin paljon
		0	1	2	3	4	
otteluselostukset.....	"	0	1	2	3	4	"
peili- ja pelaajatilastot...	"	0	1	2	3	4	"
koripallohistoria.....	"	0	1	2	3	4	"
koripallotieto ja -teoria..	"	0	1	2	3	4	"
ulkomaan koripallotapahtumat.....	"	0	1	2	3	4	"
pelaajahaastattelut.....	"	0	1	2	3	4	"
valmentajahaastattelut....	"	0	1	2	3	4	"
ulk. siirtopelaajien haastattelut.....	"	0	1	2	3	4	"
koripalloseura- ja -järjestötyö.....	"	0	1	2	3	4	"
erotuomarihaastattelut	"	0	1	2	3	4	"

13. Arvioi asteikolla "huono/hyvä" havaintojesi perusteella koripallo-ottelujen tasoa ja joukkueiden yleistä pelisuoritusta.

Rengasta vastaava numero 0	Arviointiasteikko on seuraava:				
	huono	melko huono	valkea sana	melko hyvä	hyvä
	-2	-1	+0	+1	+2
<u>Peliolemus</u>					
ottelujännittävyys.....	-2	-1	0	+1	+2
dramatikka.....	-2	-1	0	+1	+2
yllätyksellisyys.....	-2	-1	0	+1	+2
pelitempo (peli-vauhti)...	-2	-1	0	+1	+2
pallotaituruus.....	-2	-1	0	+1	+2
showmaisuus.....	-2	-1	0	+1	+2
pelihuumori.....	-2	-1	0	+1	+2
yrityshalu.....	-2	-1	0	+1	+2
fair play.....	-2	-1	0	+1	+2
joukkuepeli (yhteispeli)...	-2	-1	0	+1	+2
pelin henki.....	-2	-1	0	+1	+2
sääntökunnioitus.....	-2	-1	0	+1	+2
erotuomaritoiminta.....	-2	-1	0	+1	+2
yleisön käytös.....	-2	-1	0	+1	+2
valmentajien käytös.....	-2	-1	0	+1	+2
yleisöhuolto.....	-2	-1	0	+1	+2
<u>Hyökkäyspeli</u>					
hyökkäyspelin nopeus.....	-2	-1	0	+1	+2
harhautustaito.....	-2	-1	0	+1	+2
pelikestävyys.....	-2	-1	0	+1	+2
kaukoheittopeli.....	-2	-1	0	+1	+2
syöttöpeli.....	-2	-1	0	+1	+2
pelitaktiikka.....	-2	-1	0	+1	+2

<u>Puolustuspeli</u>	huono	melko huono	vaikea sanoa	melko hyvä	hyvä
miesvartiointi.....	-2	-1	0	+1	+2
paikkapuolustus.....	-2	-1	0	+1	+2
heittotorjunnat.....	-2	-1	0	+1	+2
puolustustahto.....	-2	-1	0	+1	+2
syöttökätköt.....	-2	-1	0	+1	+2
sinnikkyys.....	-2	-1	0	+1	+2
levypallopeli.....	-2	-1	0	+1	+2

14. Katsojat voivat arvostaa koripallo-ottelussa eri asioita. Mihin tärkeysjärjestykseen Sinä asetat esim. seuraavat viisi erilaista pelitarkoitusta? Osoita järjestyksesi numeroilla 1-5 (1 = tärkein ja 5 = vähiten tärkeä).

VIIHTEELLISYYS () REHTI PELI () KOVAOTTEISUUS ()
 VAUHDIKKUUS () TAIDOKKUUS ()

15. Arvioi havaintojesi perusteella koripalloilun peliluonnetta alla lueteltujen laatusanaparien avulla. Jos laatusanapati olisi esim. "kallis-halpa", numerot viittaavat aste-eroihin seuraavasti:

- 1 = hyvin kallis
 2 = melko kallis
 3 = pikemminkin kallis kuin halpa
 4 = yhtä paljon molempia, vaikea sanoa
 5 = pikemminkin halpa kuin kallis
 6 = melko halpa
 7 = hyvin halpa

Valitse vaihtoehto ja rengasta vastaava numero

			vaikea sanoa						
älyperäinen.....	1	2	3	4	5	6	7	epä-älyllinen	
yksinkertainen.....	1	2	3	4	5	6	7	monimutkainen	
helppotajuinen.....	1	2	3	4	5	6	7	vaikeatajuinen	
taktiikkarikas.....	1	2	3	4	5	6	7	taktiikkaköyhä	
nopeatempoinen.....	1	2	3	4	5	6	7	hidastempoinen	
kansanomainen.....	1	2	3	4	5	6	7	epäkansanomainen	
kaupallinen.....	1	2	3	4	5	6	7	epäkaupallinen	
maskuliininen.....	1	2	3	4	5	6	7	feminiininen	
yksilökorosteinen...	1	2	3	4	5	6	7	joukkuekorosteinen	
ihanteinen.....	1	2	3	4	5	6	7	ihanteeton	
vakava.....	1	2	3	4	5	6	7	leikinomainen	
yllätyspitoinen.....	1	2	3	4	5	6	7	yllätyksetön	
pitkäveteinen.....	1	2	3	4	5	6	7	kiinnostava	
iloinen.....	1	2	3	4	5	6	7	vakava	
esteettinen.....	1	2	3	4	5	6	7	epäesteettinen	
tilannerikas.....	1	2	3	4	5	6	7	tilanneköyhä	
alkeellinen.....	1	2	3	4	5	6	7	kehittynyt	
hauska.....	1	2	3	4	5	6	7	ikävä	
ruma.....	1	2	3	4	5	6	7	kaunis	
tunnelmallinen.....	1	2	3	4	5	6	7	tunnelmaton	
miellyttävä.....	1	2	3	4	5	6	7	epämiellyttävä	

	vaikea sanoa							
kova.....	1	2	3	4	5	6	7	pehmeä
myönteinen.....	1	2	3	4	5	6	7	kielteinen
sopuisa.....	1	2	3	4	5	6	7	riitaisa
minäkeskeinen.....	1	2	3	4	5	6	7	sosiaalinen
epärehti.....	1	2	3	4	5	6	7	rehti
oikeamielinen.....	1	2	3	4	5	6	7	väärämielinen
tasa-arvoinen.....	1	2	3	4	5	6	7	eriarvoisen
inhimillinen.....	1	2	3	4	5	6	7	epäinhimillinen
turvallinen.....	1	2	3	4	5	6	7	vaarallinen
vthamellinen.....	1	2	3	4	5	6	7	ystävällinen
väkivaltainen.....	1	2	3	4	5	6	7	väkivaltaton
vilpillinen.....	1	2	3	4	5	6	7	rehellinen
ylevämielinen.....	1	2	3	4	5	6	7	halpamielinen
terveellinen.....	1	2	3	4	5	6	7	epäterveellinen

16. Miten seuraavat koripalloilun otteluplirteet vähentävät tai lisäävät käsityksesi mukaan ottelun yleisökiinnostusta? Rengasta 0 vastaava numero.

Yleisökiinnostusta

- 2 = vähentää selvästi
 -1 = vähentää
 0 = ei vaikutusta, vaikea sanoa
 +1 = lisää
 +2 = lisää selvästi

Yleisökiinnostusta

	vähentää		ei vaik.		lisää	
hyvä yhteyshuolto.....	-2	-1	0	+1	+2	
pelitaituruus.....	-2	-1	0	+1	+2	
kaukokorit.....	-2	-1	0	+1	+2	
levypallokamppailu..	-2	-1	0	+1	+2	
ottelulasaväkisyys..	-2	-1	0	+1	+2	
<u>musta</u> ulkom. vieras- pelaaja.....	-2	-1	0	+1	+2	
<u>valkoinen</u> ulkom. vieraspelaaja.....	-2	-1	0	+1	+2	
pelikatkot.....	-2	-1	0	+1	+2	
pelaajavaihdot.....	-2	-1	0	+1	+2	
protestointi tuo- mista.....	-2	-1	0	+1	+2	
yleisön herjat.....	-2	-1	0	+1	+2	
yleisön kannustus...-	-2	-1	0	+1	+2	
pelaajien riittely...-	-2	-1	0	+1	+2	
showpeli.....	-2	-1	0	+1	+2	
harhautukset.....	-2	-1	0	+1	+2	
sinnikäs yrittäminen	-2	-1	0	+1	+2	
vauhtipeli.....	-2	-1	0	+1	+2	
pelihuumori.....	-2	-1	0	+1	+2	
vapaahetot.....	-2	-1	0	+1	+2	
kovaotteinen peli...-	-2	-1	0	+1	+2	

17. Paljonko olet valmis maksamaan mestaruussarjan ottelun pääsylipuista?

	Rasti X
alle 10 mk.....	()
11 - 20 mk.....	()
21 - 30 mk.....	()
31 - 40 mk.....	()
41 - 50 mk.....	()
51 - mk.....	()

18. Mikä olisi mielestäsi paras ohjelma pelitauolla?

	Rasti X
yleisökilpailut.....	()
tuote-esittelyt.....	()
liikuntaesitykset.....	()
pelkkä musiikki.....	()
nuorten taitokilpailut.....	()
jotain muuta (mitä).....	

19. Lopuksi vielä joitakin taustatietoja:

Ikäsi:.....vuotta

Sukupuoli: nainen ()

mies ()

Siviilisäätö: naimaton ()

naimisissa tai avoliitossa ()

leski tai eronnut ()

Koulutustaustasi:

Rastit X

kansakoulu/peruskoulu.....	()
keskikoulu.....	()
ylioppilas.....	()
ammattikoulu.....	()
ammattiopisto.....	()
korkeakouluopintoja.....	()
korkeakoulututkinto.....	()
muu (mikä).....	()

K I I T O S !

Ehdotuksia koripallon kehittämiseksi tai huomautuksia kyselystä
(jatka takasivulle)

OMAKOHTAINEN URHEILUHARRASTUS

1. Korisyleisön kilpaurheilun harrastus

Korisyleisöstä (N=499, tieto puuttuu n 2) 38 % ei ole harrastanut "kilpailumielessä" mitään urheilua korista eikä lukuunottamatta. Eri lajiryhmien suosituimmuusjärjestys on seuraava:

<u>On harrastanut</u>	
kontaktipalloilua	32 %
yleisurheilua	22 %
ei-kontaktipalloilua	21 %
vesi- ja maastourheilua	18 %
tarkkuusurheilua	5 %
taitourheilua	3 %
kamppailu-urheilua	2 %
välineurheilua	2 %
voimailua	1 %
mottoriurheilua	0 %
hevosurheilua	0 %

Vastausten luokittelun puutteellisuuksista johtuen näitä suhdelukuja on pidettävä vain likiarvoina.

2. Korisyleisön kuntoliikunnan harrastus

Korisyleisöstä (N=449) 18 % ei ole "kuntoilumielessä" harrastanut mitään urheilua. Eri lajiryhmien suosituimmuusjärjestys kuntoliikunnassa on seuraava:

<u>On harrastanut</u> ¹⁾	
vesi- ja maastourheilua	90 %
ei-kontaktipalloilua	50 %
kontaktipalloilua	32 %
kuntovoimistelua	5 %
voimailua	5 %

1) Luokitus on muuten sama kuin kilpaurheilussa paitsi että tähän on lisätty uutena lajiryhmänä "kuntovoimistelu"

yleisurheilua	4 %
taitourheilua	4 %
tarkkuusurheilua	3 %
välineurheilua	3 %
kamppailu-urheilua	1 %
hevosurheilua	0 %
jotain muuta	2 %

Koriksen tasoarvioinnin ominaispiirteiden faktorirakenne
(pääakselimenetelmä)

Rotatoitu faktorimatriisi (varimax-menetelmä)

	FI	FII	FIII	FIV	FV	FVI	FVII	Communality
50 ottelujännittävyys	.07	.20	.73	.02	.05	.08	.02	.590
51 draamallisuus	.07	.09	.59	.12	.05	.01	.01	.378
52 yllätyksellisyys	.23	-.03	.46	.15	.06	.02	.12	.305
53 pelitempo	.63	.12	.17	.20	.09	.06	.16	.524
54 pallotaituruus	.46	.32	.22	.34	.07	.03	.02	.489
55 showmaisuus	.15	.18	.21	.67	.08	.06	-.02	.554
56 pelihuumori	.29	.16	.10	.48	.21	.28	.03	.478
57 yrityshalu	.48	.20	.17	.06	.13	.27	.22	.438
58 fair play	.08	.11	.03	.11	.05	.56	.02	.349
59 yhteispeli	.57	.26	.16	.01	.13	.31	-.16	.552
60 pelin henki	.47	.15	.10	.16	.16	.41	-.07	.481
61 sääntökunnioitus	.11	.08	.02	-.02	.27	.43	.22	.327
62 erotuomaritoiminta	.12	.04	.19	-.02	.19	.19	.03	.122
63 yleisön käytös	-.04	.04	.02	.04	.43	.16	.02	.222
64 valmentajien käytös	.13	.06	-.08	.01	.59	.06	-.00	.384
65 yleisöhuolto	.22	.09	.12	.17	.50	-.03	.07	.355
66 hyökkäyspelin nopeus	.70	.13	.03	.15	.00	.05	.22	.573
67 harhautustaito	.47	.39	.14	.34	.02	.07	.16	.531
68 pelikestävyys	.51	.33	.06	.06	.15	.06	.18	.437
69 kaukoheittopeli	.13	.51	.08	.09	.00	.15	.09	.326
70 syöttöpeli	.38	.59	.19	-.04	.15	.12	-.03	.574
71 pelitaktiikka	.32	.46	.18	.02	.11	.13	.12	.391
72 miesvartiointi	.42	.27	.08	.06	.22	.02	.18	.339
73 paikkapuolustus	.33	.33	.06	.04	.11	.12	.01	.250
74 heittotorjunnat	.16	.58	-.08	.24	.05	.02	.24	.491
75 puolustustahto	.37	.28	.09	-.00	.14	.15	.50	.518
76 syöttökatkot	.12	.53	.07	.27	-.05	.03	.34	.494
77 sinnikkyys	.40	.28	.20	-.04	.06	.11	.53	.578
78 levypallopeli	.10	.58	.08	.05	.09	.04	-.01	.368
Faktorien ominaisarvot	7.51	1.13	1.09	.82	.76	.59	.52	
Yhteisvarianssi (%)	60.5	9.1	8.8	6.6	6.1	4.7	4.2	100 %

KORISPENKKIURHEILUN OLEMUSSISÄLTÖ (%/100)

\bar{x}	<u>Tunnealue</u>	1	2	3	4	5	6	7	
4.5 (3,5)	wakava	1	8	18	19	<u>31</u>	18	5	tekninen
6.2 (1,8)	pitkäveiteinen	0	1	3	4	10	33	50	klimostava
2.8	iloinen	18	<u>30</u>	30	10	7	5	1	wakava
2.1	hauska	29	<u>42</u>	22	5	1	1	0	ikävi
2.2	tunnelmallinen	29	<u>39</u>	20	7	4	1	0	tunnelmaton
2.0	miellyttävä	29	<u>46</u>	20	4	0	1	0	epämiellyttävä
2.1	myönteinen	29	<u>39</u>	24	7	1	0	0	kielteinen
3.2	esteettinen	8	20	24	<u>42</u>	4	1	1	epäesteettinen
5.2 (2.8)	ruma	0	0	2	27	<u>30</u>	27	13	kaunis
<u>Moraalialue</u>									
2.9	ihanteinen	11	29	<u>29</u>	27	3	0	1	ihanteeton
3.3	yleväntelinen	5	19	23	<u>49</u>	3	1	0	halpunteelinen
3.4	sopuisa	4	15	<u>37</u>	26	14	4	0	riitaisa
5.1 (2.9)	vihamielinen	0	2	8	18	<u>35</u>	28	9	epäystävällinen
2.5	inhimillinen	15	<u>38</u>	29	14	2	1	0	epäinhimillinen
2.9 (5.1)	kova	8	28	<u>37</u>	16	8	1	1	pehmeä
5.3 (2.7)	epärehhti	0	2	6	12	30	<u>37</u>	13	rehhti
2.7	oikeamielinen	12	30	<u>36</u>	16	4	2	0	väärämielinen
4.9 (3.1)	viipullinen	1	2	15	16	<u>29</u>	27	10	rehellinen
3.1	turvallinen	9	23	<u>34</u>	18	13	3	0	vaarallinen
2.0	terveellinen	<u>38</u>	38	15	6	1	1	1	epäterveellinen
4.9 (3.1)	väkivaltainen	2	1	18	16	<u>27</u>	25	12	väkivaltaton
5.0 (3.0)	mnäkeskeinen	1	3	9	19	<u>27</u>	<u>29</u>	12	sosiaalinen
3.2	tasa-arvoinen	10	21	26	<u>29</u>	9	3	2	eriarvoinen
<u>Kompleksisuus</u>									
2.1	nopeatempoisen	36	<u>37</u>	17	5	3	2	0	hidastempoisen
4.9 (3.1)	yksilökorosteinen	2	11	12	9	19	<u>27</u>	20	joukkuekorosteinen
2.6	yllätyspitoinen	22	<u>32</u>	27	8	7	3	1	yllätyksetön
1.8	tilannerikas	<u>47</u>	<u>35</u>	13	2	2	1	0	tilanneköyhä
5.9 (2.1)	alkeellinen	1	1	2	4	16	<u>48</u>	28	kehittynyt

\bar{x}	<u>Tiedollinen alue</u>	1	2	3	4	5	6	7	
2.0	älyperäinen	38	<u>39</u>	14	5	3	1	0	epä-älyllinen
3.3	helppötajuinen	12	<u>25</u>	24	14	18	5	2	vaikeatajuinen
2.1	taktiikkarikas	<u>38</u>	34	16	4	5	3	0	taktiikkaköyhä
4.6 (3.4)	yksinkertainen	4	9	14	12	<u>27</u>	25	9	monimutkainen
	<u>Yhteiskunnallinen alue</u>								
3.8	kansanomainen	5	14	22	<u>23</u>	14	9	3	epäkansanomainen
3.4 (4.6)	kaupallinen	8	19	27	<u>28</u>	10	6	3	epäkaupallinen
3.1	maskullinen	11	21	21	<u>45</u>	1	1	0	feminiininen

\bar{x} = asteikkokeskiarvo; sulkeissa käännetyn asteikon keskiarvo

LÄHDEKIRJALLISUUS

- ALLISON, M.T. Competition and Cooperation: A Sociocultural Perspective; *International Review of Sport Sociology*, vol. 3-4, 1980.
- ANDERSON, D.F. - STONE, G.P. Sport: A Search for Community. Greendorfer, S.L. - Yiannakis, A. (eds.), *Sociology of Sport: Diverse Perspectives*, West Point N.Y. 1981.
- CAILLOIS, R. *Man, Play, and Games*, Glencoe Ill. 1961.
- DUMAZEDIER, J. *Toward a Society of Leisure*, New York 1967.
- ELIAS, N. - DUNNING, E. The Quest for Excitement in Unexciting Societies. Lüschen, G. (ed.) *The Cross-cultural Analysis of Sport and Games*, Champaign Ill. 1970.
- FRALEIGH, W.P. *Right Actions in Sport - Ethics for Contestants*, Champaign Ill. 1984.
- HEINILÄ, K. Ethics of Sport - Junior Football Players as Cross-national Interpreters of the Moral Concepts of Sport, Research Report no 4, Dpt. of Sociology and Planning for Physical Culture, University of Jyväskylä 1974.
- HEINILÄ, K. The Preferences of Physical Activities in Finnish High School; Research in School Physical Education, Report of a Conference held at Vierumäki, 19-21 July 1961.
- HEINILÄ, K. Yleisön markkinat huippu-urheilussa; Heinilä, K. - Wuolio, J. (toim.), *Huippu-urheilu ja yhteiskunta*, Jyväskylän Kesän urheilukongressi 1973.
- HEINILÄ, K. - KIVIAHO, P. Suomalaisen urheilujohtajan muotokuva, Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto, n:o 48/1968.
- ISO-AHOLA, S. Social Nature of Spectator Sports Interest, JY:n liikuntatuunnittelun laitoksen tutkimuksia n:o 5/1974.
- KIVIAHO, P. - MUSTIKKAMAA, U. Intra-group Conflict in Sport Audiences during Inter-group Competition. A Test of the Conflict-Intergration Hypothesis. Landry, A.R. (ed.), *Sociology of Sport. A Collection of papers presented at the International Congress of Physical Activity Sciences held in Quebec City, July 11-16, 1976*, Orban Miami 1978.
- LAGUS, P. (toim.) *Liikuntasuunnittelu*, LTS:n julkaisu n:o 77, Helsinki 1977.
- NUOTIO, J. - PÖHÖ, E. Yleisötutkimus 1983, jääkiekon SM-liiga.

- SCHAFER, W.E. Some Sources of Consequences of Interscholastic Athletics; Kenyon, G.S. (ed.), *Sociology of Sport*, Chicago 1969.
- SEPPÄNEN, P. Suomen urheilujärjestöistä ja niiden toiminnasta 1980-luvun alkaessa; JY:n liikuntasuunnittelun laitoksen tutkimuksia n:o 28/1983.
- SHAMIR, B. - RUSKIN, H. Sport Participation vs. Sport Spectatorship: Two Modes of Leisure Behavior; *Journal of Leisure Research*, vol. 16, n:o 1/1984.
- SLOAN, L.R. The Function and Impact of Sport for Fans: A Review of Theory and Contemporary Research. Goldstein, J.H. (ed.), *Sports, Games and Play - Social and Psychological Viewpoints*, New York 1979.
- SÄNKIÄHO, R. Liikuntakulttuuri ja yleisö; Heinilä, K. - Wuolio, J. (toim.) *Huippu-urheilu ja yhteiskunta*, Jyväskylän Kesän urheilukongressi 1973.
- WILKERSON, M. - DODDER, R.A. Toward a Model Collective Conscience and Sport in Modern Societies. *International Review of Sport Sociology*, 1/1983.
- VILKKO, P. Yleisurheilukilpailujen markkinointi, Turun Kauppakorkeakoulu 1982.